

Ka R. Raajo'le
Kunsti muuseum
5.11.40 Tartus

Diplomitöö
392 411

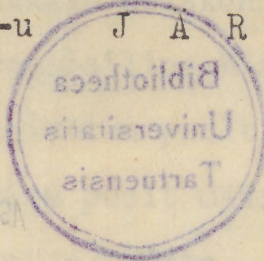
E. V.
TARTU ÜLIKOOLI
ÕIGUSTEADUSKOND ✓
5.11.40
№ 6
TARTU

Tartus
8.11.1940
20.11.1940
Raajo
H. Kadum

13
78/2

A L G M E N E T L U S E E S T I K E H T I

V A K K S - u J A R G I.

Albert Suik.

Tartus. 1939. a.

Lepp. juur. 7.11.40.

ALGMEENETLUS EESTI KEHTIVA KRIMI- NAALPROTSESSI JÄRGI.

I. Kriminaalprotsessiavatekikimine

Juba ühiskonnaelu madalal arenemiseastmel tekkis ühiselu vahekorris tulisi ja ülekohtu, mida peeti karistamise väärilisiks. Karistuse sooritajaks oli harilikult kas ülekohtust kannatama või tema lähemad omaksed. Karistamises maksis n.n. talioni printsiip - tasuti süütegu sama teoga. Nii kandis see menetlus kättemaksu ilmet ja oli puht eraviisiline, ega huvitanud teisi ühiselu liikmeid. Aja kestel ühiselu arenedes moodustuvad suuremad ühiskondlikud grupeeringud - ühtekuuluvuse tunne kasvab - ja juba hakkab ühiskondlik üksus huvituma oma liikmetevahelisist tulidest. Eraviisiline kättemaksumenetlus keelatakse ühiskonna primitiivse riigivõimu poolt ja sama võim määrab tulikusimuste lahendamise riigivõimu poolt määratud esindajate ulesandeks. Nii saab alguse kohtupidamise mõiste.

Alul olid kõik süüteod ühesuguse kvalifikatsiooniga, kuid elu arenedes eristatakse kriminaal- ja tsiviilsüüteod. Esimesi loeti tähtsamateks, kuna neist olenes riigi kui ka ühiskonna julgeolek ja kord. Nii on riigivõim teinud kriminaalsüütegude jälitamise kohuslikuks oma võimuorganeile.

Vastavalt süütegude jaotusele on ka süütegude jälitamisel kasutamisel kriminaalõiguslik kui ka tsiviilõiguslik distsipliin. Need erinevad distsipliinid on määratud kriminaal- ja tsiviilprotsessi normistikes. Võrreldes mõlemaid nimetatud protsesse, näeme teatud sarnasust nende vahel. See sarnasus on aga rohkem vormilise ilmega, mis oleneb mõlemate protsesside sarnasest sihist. Sisuliselt on aga palju lahkuminekuid.

Tsiviilprotsessi algatamine ja juhtimine oleneb täiel määral asjasthuvitatust, kuid kriminaalprotsessis pole sugugi vaja süüteost kannatanu algatust, vaid seadus kohustab vastavaid võime viivitamata jälitamist alustama ükskõik mil viisil nendeni on ulatunud teated kordasaadetud süüteost. Tsiviilprotsessis võib hageja igas protsessi staadiumis loobuda nõudest ja poolte kokkuleppel kohus lõpetab menetluse. Kriminaalprotsessis aga n kohus reab väljajõudma otsuse tegemiseni olenemata poolte soovest. Ainult väikse erandi moodustavad erakaebekorras jälitatavad kriminaalsüüteoed, milledees menetlus sarnane tsiviilprotsessile.

Suur on aga mõlemate protsesside erinevus vahendeis, milledega kumbki protsess sihile jõuab, kuid sellest edaspidi.

Iga protsessinormistik on seotud lähedalt samaala materiaalseadustikuga, sest viimase põhjal sünnib otsuse tegemine ja karistuse määramine.

Olenevalt rahva omapärast ja riigikordade iseärasusist, on kriminaalprotsessi areng olnud igas riigis erisugune. Siiski, vaatamata erinevusile, on Euroopa riikide kriminaalprotsessides palju ühiseid jooni. See on tingitud just rooma- ja kanoonilise õiguse mõjust, millised olid vundameniks uutele tekkivaile õiguskordadele. Ka võeti esimesi protsessiseadustikke hiljemloodavaile eeskujuks ja nii levisid ühised põhimõtted kriminaalprotsessides üle Euroopa riikide laiali.

2. K r i m i n a a l p r o t s e s s i t ü ü b i d.

Kriminaalprotsess kuni käesoleva ajani on läbi teinud pika ajaloolise arengu. Üldjoontes kriminaalprotsessi arengus võime eristada kolme protsessi tüüpi: võistkondlikku, inkvisitsiooni- ehk

uurlemise- ja segaprotsessi. saab siiski teerajajaks teistele riikide-
le ja Pr. Esimene on neist vanim ja oli prevaleeriv protsessitüüp o l-
kuni 14. sajandini. Sellel protsessitüübis peatähtsus on pooltelot-
ja nende olemasolul protsess rajanebki. Kohus on passiivne ja hoiab
ära vaid otsest tüli ja omakohut. Kohtuotsus rajanes ebausust tingi-
tud katseil või n.n. jumalaotsustel ja kui süüalune kõik katsed vea-
tult sooritas, siis mõisteti ta ka ilmtingimata õigeks.

Keskaja lõpul, riigivõimu tugevnedes, tekkib vajadus uue
protsessitüübi järgi. Kuna seda ajajärku iseloomustab suur kuritege-
vus, siis hakkas riigivõim aktiivsemalt tegutsema süütegude jälita-
misel. Tekkis uurlemise- ehk inkvisitsiooniprotsessi tüüp. See tüüp
juba annab ametvõimudele õiguse pooltest olenemata alustada krimi-
naaljälitamist süüteo tunnuste olemasolul. Selle protsessitüübiga
käsikäes tekkis ka riiklik süüdistaja instituut, kelle kohuseks on
andmete kogumine süütegudest ja süüdistuse algatamine. Selle prot-
sessi menetlus koosneb kahest osast: inquisitio generalis'est ja in-
quisitio specialis'est. Esimene n.n. ülduurlemine vastas meie aja
eeluurimisele ja eriuurlemine vastas meieaegsele lõppmenetlusele
kohtus. Vormiline uurimine on tarvilik suuremas süütege-

Ehkki see protsessitüüp oli teatud edusamm võistkondliku
protsessitüübi kõrval, siiski oli temas puudusi, millised põhjusta-
sid 18. sajandi mõttetarku ja juriste ägedalt nende vastu üles astuma.
Suurimaks puuduseks peeti piinamist, avalikkuse puudumist ja vormi-
liste tõendite teooriat. Piinamist kasutati kahtlusaluse süütunnis-
tuse saavutamiseks, mida peeti tähtsamaks tõendiks ja sellest oli
küllalt, et kohtualust süüdi mõista. Tõendeid hinnati tõenditeteoo-
ria alusel, kus tõendite väärtus oli seadusega kindlaks määratud.

Üldkultuuri tasapinna tõusuga ja teadusliku arenguga käsikäes
hakatakse indiviidi väärtust enam esile tõstma ja hakatakse otsima
ka teid inkvisitsiooniprotsessi liialduste - isikuvabaduste kitsen-

damiste vastu. Prantsusmaa saab siin teerajajaks teistele riikidele ja Prantsuse "Code d'instruction criminelle" 1808.a. saab eeskujuks kõigile Euroopa mandri kriminaalprotsessidele. Prantsuse 1808.a. kriminaalprotsessi seadustik on algselt segaprotsessile, milline kehtib praegugi. Et selle protsessi tüübi põhimõtted on ka meie K K S'is rakendamist leidnud, siis vaatleme teda lähemalt.

Segaprotsessis on tegemist võistkondliku ja uurlemisprotsessi ühendamisega. Segaprotsess koosneb kahest suures osast: algmenetlusest ja lõppmenetlusest.

Algmenetluse ülesanne on andmete kogumine süütegude ja nende arvatavate sooritajate kohta, ning tõendite kogumisega selgitada, kas tuleb kedagi kohtualla anda või tuleb asi lõpetada kohtuliku menetluseta. Algmenetluse sooritamine on vormiline ja summaarne ehk lihtsustatud. Üldreegli järgi vormiline uurimine on suurema vormilikkusega toimitud menetlus, mida toimetab kohtuvõim ja neil aktidel on kohtulikkude aktide tähtsus, mille tõttu võib neid kohtus lõppmenetluses teatavail tingimusil avaldada ja neile võib kõhus otsuse tegemisel toetuda. Vormiline uurimine on tarvilik suuremais süütegudes.

Lihtsustatud uurimine kuulub prokuratuuri, politsei ja teiste administratiivvõimude kompetentsi. Lihtsustatud uurimisemenetlus on vormivabam ja neil aktidel pole ka kohtulikkude aktide võimu.

Algmenetlus toimub inkvisitsiooni põhimõtteil, kuid nende reformitud kujul. Menetlus on kirjalik ja salajane. Poolte puuduvad. Uurija isikus on ühendatud kohtunik, kaitsja kui ka süüdistaja, sest uurija on kohustatud üheväärselt tähelepanu pöörama nii süüdistavate kui ka kaitsvate asjaoludele. Poolte puudumine teeb võimatuks vaidlused algmenetluses.

Lõppmenetlus rajaneb võiskondlikkuse printsiibi moderniseerimisel.

seeritud kujul. On eraldatud kohus ja pooled. Menetlus on avalik ja suuline ning on ehitatud vaidluse põhimõttele: *a u d i a t u r e t a l t e r a p a r s*. Kohus võtab otseselt tõendeid vastu ja otsuse tegemisel arvestab kõiki neid, kuid on vaba nende sisulisel hindamisel.

Säärane segaprotsessituüp üldjoontes kehtib ka Eestis, olgugi mõnangate erinevus tega.

3. E e s t i K K S - i t e k k i m i n e j a a r e n g .

Eesti kehtiva kriminaalprotsessi seadustiku aluseks on endine Vene KKS, milline tunnistati Eesti Vabariigi loomisel kehtivaks kriminaalprotsessi seadustikuks Eestis. Et Eesti riiklik kord palju erines endisest Vene riigikorrast, siis olid vajalikud muudatused kohtute ehituse kui ka protsessimenetluse alal paratamatud. Muudatused anti novellide näol. Kuna aga meie arenev riigi elu nõudis eesti-päraseid seadusi, siis asuti ka uue kriminaalprotsessi seadustiku soetamisele. 29. aprillil, 1930. a. Vabariigi Valitsus nimetas komisjoni, kellele tehti ülesandeks koostada seaduse eelnõu ja eriti kohtuministri ettekirjutisel kästi komisjonil eelnõus legaliseerida tegelikus elus väljakujunenud politseijuurdlus. Komisjon töötaski 1932. a. kevadeks välja seaduse eelnõu, mis pärast Riigikogus arutamist maksma pandi 1935. a. Samal ajal hakkas maksma ka Eesti oma kriminaalseadustik. Nii kehtib meil praegu protsessiseadusena KKS, ja materjaalsõigusena KrS kriminaalsüütegude alal.

4. K r i m i n a a l p r o t s e s s i s e a d u s e s i s u .

KKŠ käsitab kriminaaljälitamist, mille sisuks on süütegude ja arvatavate süütegijate ilmestamine, tehtud süütegude kvalifitseerimine

KrS sätete kohaselt, süüteo eest karistuse ja määratud karistuse täideviimine. Kriminaaljälitamisega on seotud palju sääraseid toiminguid, mis puudutavad üldisi kui ka erahuve ja et nende toimingute sooritamise ja nende vorm ei oleks mitte jälitamistteostavate võimude suvast, on peetud vajalikuks igas õigus-riigis kriminaaljälitamise kord seadusega kindlaks määrata ja ette näha kriminaaljälitamistteostavate ametnike ja asutiste pädevus ning tegutsenise kord.

Kriminaaljälitamine on lai mõiste. Olenevalt jälitamistteostavaist asutisist on kriminaaljälitamine jagatud mitmesse faasi. Raskemate süütegude korral on neid jälitamisfaase rohkem ja kergemate süütegude juures vähem. Meie kriminaalprotsess koosneb kahest suurest osast: algmenetlusest ja lõppmenetlusest. Algmenetlus on kriminaalprotsessi esimesi staadiume, kus tuleb jõuda selgusele, kas teatav tegu sisaldab süüteo tunnuseid; tuleb koguda andmeid, kes on süüteo autor, koguda tõendeid süüteo kohta ja neid kindlustada, nii et kohus neid lõppmenetluses kasutada saaks. Seega algmenetlus on vajalik kohtukäte-andvatele võimudele otsustamiseks, kas anda ilmetatud süütegija kohtu alla või mitte, ja teiseks on algmenetlus kohtunikele abiiks lõppmenetluses kohtualuse süü kindlakstegemisel ja süüteo eest karistuse määramisel. Nüüdisaja kriminaalprotsess üldse pole mõeldav ilma algmenetluseta. Meie KKS § 431 eeskiri nõuab, et kohtuistung ühe asja kohta peab kestma katkestamata, väljaarvatud puhkuseks vajalik aeg. Seaduses eriti ettenähtud juhtudel^{x)} võib kohus istungi katkestada või edasi lükata. Just see protsessi katkestamatuse põhimõte nõuab, et enne lõppmenetlust toimuks algmenetlus, sest ainult lihtsaid üleastumisi võime ettekujutada algmenetluseta ja kohus saab neid ühel istungil otsustada lõppmenetluses kogutud tõendite põhjal. Enamik kriminaalsüütegusi pole aga lihtsad ja need

x) Vaata KKS § § 432, 499, 518, 318, 319

vajavad pikka ettevalmistavaid tööd. Mida täielikum on algmenetlus, seda kergem ja kiirem on kohtul lõppmenetlusel otsust langetada ja seda täiuslikum ja õiglasem on otsus.

5. Kriminaalprotsessi põhimõtted. Põhimõtted protsessis on alused, milledele üks või teine protsessitüüp on rajatud. Pole põhimõtteid, mis võleks jäävad või millised esineks igas protsessis muutumatult.

Meie kriminaalprotsess kuulub segaprotsessi hulka, kus algmenetlus toimub inkvisitsiooni- ja lõppmenetlus võistkondlikkuse ja põhimõttel. Vastavalt kahele protsessi staadiumile, millised toimuvad eriprintsiibide alusel, ei saa seal rakendada kõiki neid protsessi põhimõtteid, mis on uuemal ajal väljakujunenud. Eriti on kõrvalkaldumist märgata algmenetluse osas. Meie kehtiv kriminaalprotsess on omaks võtnud järgmised üldtunnustatud põhimõtted: ametlikkus, võistkondlikkus, legaliteet, materjaalse tõe otsimine, avalikkus, suulisus, vahenditus ja tsiviilhagi ühendamine kriminaalprotsessiga. Need ülal loetud põhimõtted pole kõik rakendamist leidnud puhtal kujul, vaid teatavate kõrvalkaldumistega meie oludele kohandatult. Vaatleme igat ülal loetletud põhimõtet üksikult. Ametlikkuse põhimõte tähendab riigi õigust ja kohust kriminaaljälitamisest teostada oma võimude läbi. Meie KKS-us leiab see põhimõte üldist tunnustamist, kuid kaunis tunduval eranditega. Nimelt jägab meie KKS süüteo jälitamise korra järgi 3. liiki: 1) avalik-, 2) poolavalik- ja 3) erasüüdistuskorras jälitavatavaks süütegudeks. Avaliksüüdistuskorras jälitavatavais süütegudes on ametlikkuse põhimõte täielikult rakendamist leidnud, poolavaliksüüdistuskorras jälitavatavais süütegudes on aga ametlikkuse põhimõte piiratud süüdistuse tõstmises, seega algatamises, kuna ilma kannatanu kaebuseta ei saa alata kriminaaljälitamisest. Erasüüdistuskorras jälitavatavais süütegudes on ametlikkuse põhimõtte piiratud kriminaaljälita-

mise algatamises, süüdistamises ja leppevõimaluses.

Võistkondlikkuse põhimõte tähendab kohtufunktsioonide jaotust, kus kohtumõistmine, süüdistamine ja kaitsmine on usaldatud eriorganitele, mis üksteisest sõltumatud ja on pooled, kes võistlevad omavahel kohtu ees. Meie protsessi almenetluse staadiumil puudub pea-aegu täiesti võistkondlikkus, kuna puuduvad pooled. Hiljem, eeluurimisel, kui juba selguvad enam-vähem pooled, siis tuleb juurde ka võistkondlikkuse maiku, sest siis omavad pooled ka mõningaid õigusi^x). Siiski nende õiguste kasutamine oleneb suuresti uurija kohtuniku heast tahtest. Ka lõppmenetlusel pole võistkondlikkus puhtal kujul rakendamist leidnud, kuna pooltest süüdistajal on rohkem õigusi ja kohus on tõendite hankimisel omal suval aktiivne.

Legaliteedi põhimõte seisneb selles, et jälitamistteostavad ametnikud on kohustatud seaduse ettenähtud juhtudel kriminaaljälitamisest alustama. Neile pole jäetud oma kaalutlemist oportuuniteedi või legaliteedi üle. See põhimõte on puhtal kujul meie kriminaalprotsessis rakendamist leidnud.

Materjaalse tõetsimise põhimõte eelise lase jälitamistteostavaid ametnikke leppida mitte üksi süüaluse süütunnistusega, vaid käseb selgitada objektiivselt kõiki tõendeid, mis süüaluse süüd tõendavad kui ka eitavad. Ka see põhimõte on puhtal kujul rakendatud meie kriminaalprotsessis.

Avalikkuse põhimõte tähendab jälitamisemenetluse avalikkuskorda nii poolte kui ka publiku ees. Lõppmenetlusel on meil avalikkus täielik, väljaarvatud seaduses ettenähtud erandid,^{xx}) kuid algmenetlusel on avalikkus ainult poolte ees ja sedagi piiratud kujul.

Suulisuse põhimõte on teatud menetlusvorm kriminaaljälitamisel figureerivate isikute vahel ja käib rohkem lõppmenetluse kohta.

^x) Poolte õigusist vaata KKS §§ 97, 102, 110, 148, 247, 263 j. t.

^{xx}) Erandid KKS §§ 412-416.

Samuti vahendituse põhimõtte esineb lõppmenetlusel ja tähendab tõendite vastuvõtu viisi kohtu poolt ning on lähedas seoses katkestamatuse põhimõttega. Allespool, et siin tekkivad pooled - kohtu- ja vastu- Viimane põhimõtte - tsiviilhagi ühendamine kriminaalprotsessiga on ka meil tunnustatud. Alaselt tunnustajad ja ka arvatav süüalune kuulatakse üle tunnustajana ja nii võiks andmete kogumine toimuda. § 6. Alaselt e-nelt lru sva süüaluse vastu, kuna süüalust kaitsvaid asiolusi ei panda tähele, kuna puudub süüalune. Pärast vastutusele võtmist Nagu kõikide Euroopa riikide kriminaalprotsessid, nii ka Eesti KKS jagab algmenetluse kahte faasi nimetustega juurdlus ja eeluurimine. Raskemate, üldkohtule alluvate süütegude algmenetlus sisaldab mõlemaid faase, kuna kergemais süütegudes, mis jaoskonnakohtunikele alluvad, nõutakse vaid juurdlust. (§65) Eeluurimist nõutakse kõigis ringkonnakohtule, Kohtukojale ja Riigikohtule alluvais avalik-süüdistuskorras jälitatavais süütegudes, ja ringkonnakohtule alluvais erasüüdistuskorras jälitatavais süütegudes omastanises, kelmuses ja varguses, mis kordasaadetud ülenevate ja alanevate sugulaste ja abikaasade vahel (§ 73).

Need kaks algmenetluse faasi erinevad tavaliselt: üks teisest:

- 1) organite järgi, kes üht või teist jälitamisfaasi toimetavad,
- 2) otstarbe järgi, mida taotleb üks või teine, 3) menetlusviisi järgi ja 4) menetlustoimingute tõendava jõu järgi.

Meil toimetavad juurdlust politsei- ja osalt ka teised administratiivvõimud, kuid eeluurimist toimetavaks ametnikeks võivad olla ainult kohtuniku kvalifikatsiooniga isikud - kohtuuriid. Juurdluse peamine otstarb on selgitada: kas on sooritatud süüline tegu, kes on selle arvatav kordasaatja, millised on süütõendid selleks olemas ja viimased kindlustada, et neid hiljem lõppmenetlusel kasutada saaks. Eeluurimise otstarb on: kahtlusale süüdistuse ettepanemine ja tema vormiline vastutusele võtmise süüaluse, tari-

x) Riistest jälitamist teostavatest admin.-võimudest hõljem.

juurdluse andmete kontrollimine ja tarviduse korral nende täiendamine ja tõkkeabinõu tarvitusele võtmine süüaluse vastu. Eeluurimine on veel tähtis sellepolest, et siin tekkivad pooled - kohtu uurja vastutuselevõtmise määrusega tekitab süüalune pool. Juurdlusel on kõik ülekuulatatavad ühtlaselt tunnistajad ja ka arvatav süüalune kuulatakse üle tunnistajana ja nii võiks andmete kogumine toimuda ühekülgselt, ainult arvatava süüaluse vastu, kuna süüalust kaitsvaid asiolusi ei panda tähele, kuna puudub süüalune. Pärast vastutuselevõtmist võib aga süüalune nõuda kohtu uurijalt tema kasuks olevate tõendite kogumist ja kohtu uurijal tuleb esineda siis süüdistaja kui ka kaitsja osas.

Menetlusviisi järgi eeluurimistoimetavail ametvõimel on suuremaid õigusi, kui juurdlusttoimetavail ametvõimel. Nii saab kohtu uurija kahtlusel küsitleda süüalusena, võib lasta teda igal ajal sunniviisil tuua enda juurde ülekuulamisele, võib süütekku puutuvat posti- ja telegraafilist kirjavahetust postil läbi vaadata ja tarviduse korral kinnipidada. Kõik loetletud õigused puuduvad juurdlusttoimetavail ametnikel.

Menetlustoimingute jõu järgi on meil mõlemi algmenetlusosa toimingud võrdsed, kui need on toimetatud KKS eeskirjade järgi.

7. Legaliseeritud juurdluse väljakujunemine meie kriminaalprotsessis.

Teistes Euroopa riikide kriminaalprotsessides on juurdlusel võrreldes eeluurimisega väike osatähtsus, kuid meie kriminaalprotsessis on antud juurdlusele niivõrd suur tähtsus, et enamiku algmenetlusest moodustab just juurdlus. See saavutati Eesti Vabariigi oma seadusandluse poolt, kuna endises Vene kriminaalprotsessis, milline kehtivaks tunnistati Eesti Vabariigi tekkimisel selle territooriumil, polnud juurdlusel pooltki seda tähtsust, mida ta praegu omab.

Endises Vene KKS-us peale kohtuuriija teisi iseseisvaid jälitamis-
organe ei tuntud. Politsei oli ainult kohtuuriija abistaja. ja V.KKS
§250 juhatusel pidi politsei igast rahukogule alluvast süüteost vii-
vitamata teatama prokuratuurile ja kohtuuriijale ja kuni kohtuuriija
kohalejõudmiseni toimetas ta hädavajalikku juurdlust jälgides V.KKS
§252 eeskirja. See juurdlus polnud aga see, mis praegune kehtiv KKS
juurdlusena nimetatu all tunneb, vaid võrdus umbes praeguse andmete
kogumisele, mis seisneb suuliste küsitluste ja mitteavalikkude tähel-
panekute kaudu juurdluseks ja süütegija ilnestamiseks vajalikkude
andmete otsimises ja on mitteformaalne toiming. Ka V.KKS põhimõtte
järgi polnud juurdlus mingi vormiline kriminaaljälitamise toiming,
kuna tema toimetamiseks jaldedasisaatmiseks teistele ametvõimele
põlvud mingeid eeskirju ette nähtud. Ainult piiratud juhtudel võis
politsei vormilisi jälitamisetoiminguid ette võtta asendades sel
korral kohtuuriijat. V.KKS § 258 nägi niisuguste juhtudena ette polit-
sei pealesattumist vastsooritatud või sooritataavale süüteole ja sedagi
ainult siis, kui ^{enne} kohtuuriija kohalejõudmist võinuks süüteojäljed
hävida või mõni raskelthaige tunnistaja surra.

Rahukohtunik võis V.KKS § 106 põhjal politsei peale panna
ka vormiliste juurdlustoimingute sooritamise, kuid see võis sündida
ainult erimääruse alusel, milles pidid fikseeritud olema need eri-
lised põhjused, mis sundisid teda seda tegema. Üldiselt ta aga ei
saanud politseid kohustada juurdluseks, millel oleks vormiline ilme.

Politsei osavõtt kriminaaljälitamisest oli nii seaduse
eeskirjade järgi, kuid tegelikus elus kujunes ta hulga laialdasemaks
ja ehkki see laialdasus polnud seadusepärane, tunnistati seda siiski
kohtu praksise poolt, ~~seaduspärasena~~. Politsei laialdasem osavõtt kri-
minaaljälitamisest sai tingituks sellest, et kohtuuriijaist, kelledest
seaduseandja mõtte kohaselt pidid kujunema liikuvad kohtunikud, tek-
kisid hoopis kabinetis töötavad ametnikud ja, osalt ka nende väike

koosseis ei võimaldanud neil alati süüteo sündmuspaigale ilmumist, mis tõttu politsei neid asendama pidi.

Sedapidi laienes politsei tähtsus algmenetlusel ja ühes politsei oskusliku tasapinna tõusuga praeguseaja tasemele, peeti vajalikuks tegelikus elus väljakujunenud politsei juurdlustoimingutele anda vormiline jõud. Nii ongi meie KKS-us juurdlus vastavalt Kohtumistri ettekirjutisele KKS-u eelnõu koostanud komisjonile legaliseeritud. See tähendab, et politsei poolt toimetatavale juurdlustoimingutele on antud tõendav jõud lõppmenetlusel, kui juurdlus on toimetatud seaduse eeskirjade järgi, mis suuremas osas ühised eeluurimise kohta antud eeskirjadega.

Mitte ükski meil, vaid ka mujal riiges on tunnustatud politsei osavõtt vormilisest jälitamistoimingust. Siin on lähtutud oportuuniteedi põhimõttest, kuna politseiorganid on liikuvad ja asuvad rahva keskel. Neil on tuntud oma rajoon ja selle elanikud ja töötades organiseeritult üksteise kaasabil, võivad nad väga edukalt süütegusi ja nende sooritajaid ilmestada ja tabada. Igatahes kohtupraktis on näidanud, et politsei on tema peale pandud lootused selles suunas edukalt täitnud.

8. J u u r d l u s e o r g a n i d. Juurdlustoimingu alustamine ja jätkamine sõltub vastavast võimude kohale saabumisest. Nii juhtubki vahel, et juurdlustoimingu alustamine toimub juba enne süütegusete avastamist. Tähtsamaks juurdlustoiminguks on meil politsei. Meil on riiklik politsei, mis allub Siseministeeriumile. Erandina on Tartus Tervishoiu politsei, milline allub linnavalitsusele ja on selle poolt ülalpeetav. Politsei jaguneb tööala järgi välis-, kriminaal- ja poliitiliseks politseiks. Kõik nad kuuluvad Siseministeeriumi Politseitali-

gatsiooni koosseisu.

Politsei jaguneb tööala järgi välis-, kriminaal- ja poliitiliseks politseiks. Kõik nad kuuluvad Siseministeeriumi Politseitali-

tuse alla. Ühine juht on kõigile Politseitalituse direktor. Kohapeal ülemaa on 8 välispolitsei prefektuuni, mis omakorda jagunevad jaoskondadeks ja viimased rajoonideks, igauks vastava juhiga eesotsas. Kriminaalpolitseil on üle maa tähtsana is keskuses 12 kriminaalkomissari ühes vastava arvu alluvate ametnikega. Samuti on ka poliitilises politseis, kuid seal on komissaride arv kohapeal 6^{x)}.

Kriminaal- Politseiliikidele vastavalt on nende vahel sätteod jagatud nii, et poliitilised ja riigivastased sätteod kuuluvad peamiselt poliitilisele politseile, varandusevastased ja rünnaknakohtule alluvad sätteod peamiselt kriminaalpolitseile ja avaliku korra ning julgeoleku vastu sihitud sätteod ja igasugused sumääruste rikkimised kuuluvad peamiselt välispolitsei kompetentsi. Tegelikult aga kõigis sättegudes välispolitsei algatab juurdlust, sest välispolitseiametnike võrk üle maa on kõige tihedam ja seetõttu sattuvad nad sagedamini sättegudele ja saavad neist andmeid, millised nad siis vastavalt sätteod iseloomule annavad üle kriminaal- või poliitilisele politseile.

ettendatud sättegudele, väljaarvatud seaduses loetletud erandid, Politseiasutiste kujundamise määruse^{x)} §77 alusel on välispolitsei kohustatud igas sätteod asjas juurdlust alustama ja jätkama seni, kui vastavad võimud kohale saavad. Nii juhtub vahel, et agarad välispolitseiametnikud tegutsevad avastatud sättegude jälgitamisel energiliselt nii, et ilmestavad sättegija ja fikseerivad asitõendid ja kui siis kohale jõuavad vastava sätteod jälgitamiskorraldavad võimud, siis ei ole neil muud teha, kui kahtlusalune kaasa võtta ja vangistusasutisse paigutada. Et meil välispolitseisellega hakkama saab, on tingitud just välispolitsei oskusliku taseme tõusust. Nii välispolitsei konstaablite komplekteerimisel nõutakse viimaseilt gümnaasiumi haridust, kõrgema politseikooliklassi lõpetamist, missugune on ühine kõigile politseiliikidele, ja soovitava

x) Nõud on kõrgemini suurendatud. vt. 25.1934, 93, 118.

reservohvitseri aukraadi. Ka teistele politseiliikide ametnikele alates assistendist esitatakse samad nõuded.

Juurdluse legaliseerimisega nõutakse juurdlustoimingutel seaduslike nõuete täitmist. Sellepärast peavad juurdlustoimetavad ametnikud seaduste tundmises vilunud olema. Sellel kaalutlusel on juurdlustoimetamise õigus antud välispolitsei konstaablitele, kriminaal- ja poliitilise politsei assistentidele ja neist ametkoha kõrghemalseisvaile kõigile politseiametnikele. (§ 67).

Juurdlustoimingute juhiks on vastava politseiliigi komisсарid, kuid tegeliku töö sooritajaiks on konstaablid ja assistendid. Komissарid otsustavad ka juurdlustoimetamise edaspidise saatuse.

Peamiseks juurdlustoimetamise organiks on politsei, kuid peale selle on veel mitmesuguseid administratiivametnikel, igalhel oma tegevuspiirkonnas ja oma järelevalvesse kuuluvate süütegude jälitamisel juurdlustoimetamise õigus. Maksukaristuse seadustikus ettenähtud süütegudes, milliste süütegude jälitamiskord on sarnane Kriminaalseadustikus ettenähtud süütegudele, väljaarvatud seaduses loetletud erandid^{x)} toimetavad peale politsei juurdlust ka maksuametnikud ja piirivalve võimud.

Maksuametnikest on õigustatud juurdlustoimetama: Maksudetalituse direktor, Maksudetalituse asjade juhatajad, Maksuinspektorid, abiinspektorid, assistendid, revidendid, kontrolöörid, abiinspektorid ning laeva ja laeametnikud.^{xx)}

Piirivalvevõimud on õigustatud juurdlustoimetama ainult seadusega kindlaksmääratud tollivõõtnes.^{xxx)} Erandina võivad nad juurdlustoimetada väljaspool tollivõõdet ainult kahtluseluse tabamiseks värskedel jälgedel, kui kahtluseluse jälitamine algas tollivõõtnes ja see kestab pidevalt. Piirivalve võimudest on õigustatud

x) Vaata Maksukaristuse seadustiku §§ 97, 102

xx) Vaata Maksukar. sead. § 99

xxx) Vaata Maksukar. sead. § 99 l.2

juurdlusä toimetama ohvitserid, amtnikud ja kordoniülemad^{x)}

kuuise Riigimetsades, Metsaseaduse rikkumise asjus kordasaadetud süütegudes on õigustatud juurdlusi toimetama metsnikud ja neist kõrgemal ametkohal olijad riigimetsa-teenijad.^{xx)} Omavalitsuste ja erametsades kordasaadetud kaitsenetsa, tulundusmetsa ja metsapinna kasutamise kohta antud sundmääruste rikkumise süütegudes on õigustatud peale politsei juurdlusi toimetama veel riigimetsa-teenijad, kuid nad peavad selleks olema varustatud üldvolitusega metsahoiukomitee või Riigi maade ja metsade valitsuse poolt.^{xxx)} Omavalitsuste metsades kordasaadetud muis süütegudes, mis pole ettenähtud KrS § 250-253, ja erametsades kordasaadetud KrS § 587-590 ettenähtud süütegudes võivad juurdlusi toimetada vastavalt alluvusele kas omavalitsuste- või erametsade teenijad. Viimased peavad olema siis metsahoiukomitee poolt erametsateenijate kohtadele kinnitatud.^{xxxx)}

si vas Jaoskonnakohtule alluvais ja KrS-us ettenähtud süütegude asjus peale politsei on õigustatud juurdlusi toimetama veel järgmised administratiivvõimud:^{xxxxx)} 1) tervishoiu inspektorid, linna-, maa- ja jaoskonnaarstid, farmatseutiline inspektor ja apteekide revident süütegudes, mis hõlmavad rahva tervihoiu ala ja kuuluvad ülalloeletud ametnike järeelvalve alla,

2) vanem tööinspektor, jaoskonna tööinspektorid ja nende abid töökaitsemääruste rikkumise süütegudes,

3) riigi- ja omavalitsuste insenerid, arhitektid, ehituse- ja maanteed inspektorid ja revidendid ning teemeistrid, igauks oma järeelvalve alal kordasaadetud süütegudes ehituse, teede ja liikumiseabi nõude kohta käivate määruste rikkumises,

4) veeteedevalitsuse inspektorid ja nende abid laevade ja laeva-

x) Vaata Maksukarist. sead. § 99.

xx) Vaata KKS § 923

xxx) Vaata KKS § 922

xxxx) Vaata KKS § 922 L.2 ja 923.

xxxxx) Vaata KKS § 956.

sõiduteede julgeoleku kohta maksvate seaduste ja sundmääruste rikkumise asjus,

5) meremeestekodu vanem ja sadamakaptenid laevapere peale- või mahamunsterdamise kohta antud eeskirjade rikkumise asjus,

6) mäetööstuse inspektorid Mäeseaduses leiduvate eeskirjade rikkumise süütegudes,

7) piirivalve rajooni- ja jaoskonnatülemad süüteoos, mis seisneb eriloata liikumises Eesti territoriaalvetes ujuvabinõuga, mille liikumisekiirus ületab 12 meremiili tunnis ja mille maht on vähem kui 20 brutto-registertonni,

8) proovikoja juhataja ja kontrolöörid proovi-, kaalu- ja mõõdu- määruste rikkumiste asjus.

Eeltoetatud administratiivametnikud aga väga harva toimetavad iseseisvalt juurdlust. Nende arv on vähene, ja ka vilumattuse tõttu ei vaevagi nad endid juurdluse toimetamisega, vaid piirduvad ainult kas algprotokollis koostamisega ja seaduse või sundmääruse äratähen- damisega, kus esineb algprotokollis kirjeldatud süütegu, või saada- vad politseile teadaande seaduse või sundmääruse rikkumisest ja siis politsei toimetab juurdluse lõpuni. Administratiivametnike töö seisab vaid juurdluse käigu juhtimises ja kohtus paraleelselt politseiga süüdistamises. Nii on ja jääb ikka peamiseks juurdluse organiks politsei.

9. Juurdluse menetluses andmete kogumine.

KKS-u järgi on juurdlus vormiline toiming, mida sooritatakse KKS-us ettenähtud kindla korra järgi.

Meie KKS erinevalt teiste riige kriminaalprotsessidest tun- neb veel andmete kogumist enne juurdlust. Enne vormilist juurdlust tuleb andmeid koguda juhtudel, kui süüteo tunnused äratavad kahtlust

või kui politsei annab teateid sääraste tunnustega sündmusest isikult, kes pole olnud süüteo pealtnägijaiks, või kuulujutust või üldse ebakindlaist allikaist^{x)}. Neil juhtudel ei või politsei kohe juurdlust alustada, vaid peab enne kindlaks tegema, kas on teatav sündmus üldse aset leidnud, millest teateid saadud ja kas selles teos peituvad süüteo tunnused. Seda teeb politsei kindlaks andmete kogumisega. Andmete kogumine ei ole mingi vormiline toiming, sest KKS ei näe tema sooritamiseks mingit vormi ette. Seda pole ka üldse võimalik lähemalt määritleda seadusega, kuna see oleneb täiel määral politsei oskuslikust tasapinnast olukorra ja ümbruse kasutamisel. On nimelt tuntud n.n. politseiagentuurandmeid, mida peale politsei keegi ei tea, kust nad saadud ja politsei oma huvides ei avaldaks neid allikaid. Agentuurandmed ongi need ajendid, mis määravad politsei edaspidise suhtumise ebakindla süüteo teatesse. Andmete kogumisel seadus ei anna politseile õigust mingeid vormilisi toiminguid ette võtta, vaid politsei talitab seni mitte-vormiliselt, kuni selguvad selged ajendid juurdluse algamiseks ja siis alustab politsei viivitamatult vormilist juurdlust. Andmete kogumine on seega suulised küsitlused ja mitteavalikud tähelpanekud. Et andmete kogumine pole vormiline juurdlustoiming, siis võivad seda sooritada ka KKS § 67 nimetatud politseiametnikest madalamal ametastmel teenivad politseiametnikud. Üldiselt on politsei süütegude kohta andmete kogumisel ja süütegude juurdlemisel prokuratuuri vahenditus kasutuses. Sellel alusel annab Kohtukoja prokurör politseile andmete kogumise ja juurdluse kohta üldisi juhtnööre^{xx)}. Ei selgu andmete kogumisel ajendeid, mis sunniks politseid juurdlust alustama, siis ei saa politsei andmeid niisama ka jätta, vaid peab need kirjalikult KKS § 54 alusel esitama prokuratuuri esindajale, ja viimane alles otsustab andmete edaspidise saatuse - kas lõpetab andmete kogumise või laseb täiendavaid andmeid koguda.

x) KKS § 54

xx) Vaata Kohtupalati prokuröri ringkiri 18.I.35 Nr. 154. ja 12.I.39. Nr. 82.

10. Juurdluse algatamine.

Võiks arvata, et kriminaaljälitamisest seaduslikke algatamise-

Iga sündmuse kohta, mis sisaldab süüteo tunnuseid, alustab politsei juurdlust allugu süütegu ükskõik millisele kohtule, ainult ringkonnakohtule alluvate süütegude kohta algatatud juurdluse algamisest teatab viivitamata, igaljuhul mitte hiljem kui 24 tunni jooksul, prokuratuuri esindajale. See on politsei oma algatus, kuid peale politsei võivad kriminaaljälitamisest algatada veel eraisikud, ametvõimud ja ametasutised, kes pöörduvad politsei poole ja teatavad süüteost. Selle pöördumiseetulemus on kahesugune: KKS § 55 ettenähtud ajendite olemasolul on juurdluse alustamine politseile sunduslik, kuna KKS § 54 ettenähtud ajendite korral toimetab politsei enne juurdluse alustamist andmete kogumist.

Obligatoorseiks juurdluse algamise ajendeiks politseile on: süüteost kannatanu kaebus, süüteo pealnägija avaldus, süütegija süü-
tunnistusele ilmumine, prokuratuuri esindaja ettepanek ja ametvõimude teadaanded.^{x/} Nende ajendite olemasolul on politsei kohustatud juurdlust alustama. See nõue aga näib vastolus olevat KKS § 17 eeskirjaga, milles kirjeldatakse kriminaaljälitamisest algamise ja jätkamise seaduslikke takistusi. Seal on sõnaselgelt öeldud: e i v õ i
a l g a t a d a k r i m i n a a l j ä l i t a m i s t j a a l g a t a t u d j ä l i -
tamine kuulub lõpetamisele: 1) süüaluse surma korral, 2) KrS §69 p.1
ja p.2 ettenähtud aegumise tõttu, 3) süüaluse leppimise tõttu kannatanuga erasüüdistusajus. Selle eeskirja järgi ei võiks politsei juurdlust alustada, ehkki algatamisajendid, näiteks kannatanu kaebus, seda nõuavad.

See vastolu on aga näiline. Kriminaaljälitamisest algamise takistustest pole politsei juurdluse algamisel teadlik ja need selguvad alles juurdluse kestel. Need võivad selguda juba kaebaja, kui tunnistaja ülekuulamisel. Igaljuhul nõuab juurdluse algamist politsei

x 07. KKS § 55.

poolt KKS § 53⁵⁵ kategooriline eeskiri. ~~tuleb võimalikult märkida ja selgitada~~ Võiks arvata, et kriminaaljälitamise seaduslike algatamise-takistusi võiks avastada ka andmete kogumise korras. See aga on vastel olus seaduse üldmõttega. Andmete kogumisega võib selgitada sündmuse ja teokoostise olemasolu, milline vastaks mõne KrS §-i dispositiiv-osas kirjeldatud süüteole. Kui aga säärane süüteggu on aset leidnud, siis tuleb igal juhul juurdlust alustada ja vormiliselt tõendeid koguda kriminaaljälitamise algamise või jätkamise seaduslike takis-tuste kohta, sest need vormilised toimingud jäävad aluseiks, millede põhjal vastavalt asiallumusele jaoskonnakohtunik või prokuratuuri esindaja alatud jälitamine lõpetab või peatab. Ka võib seda järeldada KKS § 61 tekstist: ". . . milles politsei arvates on juurdluse kestel selgunud kriminaaljälitamine algamise või jätkamise seaduslikud takistused . . ."

See politsei juurdluste algamise obligatoorsus on analoogiline kohtuuri eeluurimise algamise obligatoorsusega politseijuurdluste põhjal, milline eksikombel temale saadetud. Kohtuuri, et eksitust avastada, peab vormilist eeluurimist alustama, kuna juba juurdlust-andmete kontrolliline eksituse avastamiseks on KKS eeskirjade järgi vormiline eeluurimise toiming ~~tuleb kindlaks teha avaldaja~~

Vaatleme neid politseile obligatoorseid juurdluste algamise ajendeid üksikult. ~~ja kuritahtlikuks, et alla alla~~ ~~kelle vastu saaks valekaebuses kriminaaljälitamine alustada. Vanuse~~ 11. Süüteost kannatanu kaebus.

Et süüteost kannatanu kaebus on tegelikus elus sagedasim ajend politseile juurdluste algamiseks, siis pühendame sellele eri-peatüki. ~~on täiesti kriminaaliguliselt teovaine~~

Süüteost kannatanu kaebuse all tuleb mõista kannatanu avaldust tema isiku või tema õigusvarade vastu sihitud ^{õigusvastasest} süüteost ja seda võib esitada prokuratuuri esindajaile või politseile. Kaebus võib olla suuline või kirjalik. Suuline kaebus tuleb vastuvõtmisel pro-

tokolleerida. Kaebuse vastuvõtmisel tuleb võimalikult märkida ja selgitada: 1)kaebaja nimi,perekonnanimi, vanus ja elukoht, 2)kaebuse aineks olev süütegu ning selle kordasaatmise või avastamise aeg ja koht, 3)tunnistajad ja nende elukohad ning need asjaolud, mida nad võivad tõendada, 4)asitõendid,kirjalikud tõendid ja nende asukohad ning need asjaolud,mida nad peavad tõendama, 5)kahtlustatava nimi, perekonnanimi, vanus ja elukoht ning kahtlustamise põhjused, 6) varavastastes süütegudes - süüteo objekti väärtus, 7) süüteoga tekitatud kahjusumma suurus, 8) mida kaebaja palub ja 9) kaebuse lisad, kui neid on.^{x)}

Eelloetletud andmed selgitatakse kaebuse vastuvõtmisel võimalust mööda.Sisaldab kaebus kõiki ülaltoodud andmeid,siis on politsei tegevus juurdluse lihtne -vaja ainult eeluurimise korras tunnistajad üle kuulata ja kaebust kinnitavad asitõendid fikseerida ja kaasa võtta.Enamjaol juhtumeil pole aga asi sugugi nii lihtne, vaid kaebaja peale teokoostise kirjelduse ja endakohta nõutavate andmete saab anda vaid umbkaudse süüteo aja ja koha ning kahjusumma suuruse, kuna ülejäävad vajalikud andmed jäävad kõik järgneva juurdluse lahendada. Vaatleme kaebuses nõuetavaid andmeid lähemalt.

Kõigepealt kaebuse vastuvõtmisel tuleb kindlaks teha avaldaja täielik nimi, vanus ja elukoht.Nimi ja elukoht on vajalik juhul,kui kaebus osutub valeks ja kuritahtlikuks,et siis oleks isik teada, kelle vastu saaks valekaebuses kriminaaljälitamisest alustada. Vanuse all tuleks tegelikult mõelda sünniaega ja see on kaebaja kriminaalteovõime näitajaks,sest alla 17 aastase isiku käest ei või politsei kaebust vastu võtta,kuna see isik onrelatiivselt kriminaalteovõimetu.Alla 12 aastane isik kaebajana ei tule üldse kõne alla,sest niisugune on täiesti kriminaalõiguslikult teovõimetu.12-17 aastane isik võib osutada teatud juhul teovõimeliseks kriminaalõiguslikult, kuid seda teeb kindlaks kohus ja politseid see ei huvita.

x) Nvt. KMS § 58.

Kaebusi võivad esitada, kas otseselt või selleks eriti volitatud voliniku kaudu kannatanu ise või isikud, kellele seaduse järgi kuulub õigus kannatanu eest toinida. Viimaste all tuleb mõista isikuid: 1) kellele seaduse järgi on kannatanu eest eestkostmise õigus,^{x)} 2) kes on kohtuotsuse põhjal kannatanu eestkostjaks määratud ja 3) isikuid, kelle faktilisel hooldamisel on kannatanu ja kes ise ei ole võimaline oma asju ajama.^{xx)} Volinikel, kes kaebavad kahjukannataja eest, peab olema selleks erivolitus, kus sõnaselgelt märgitud on see süüteoasi, millise kohta kaebuse tõstmiseks volinik on volitatud.

Ringkonnakohtule alluvais asjus võivad volinikkudena esineda vannutatud advokaadid ja nende abid ning eraadvokaadid. Peale nende võivad volinikeks olla isikud, kes üldvolituse põhjal valitsevad volitaja varasid või juhivad volitaja ettevõtteid, aga ainult samade varade või ettevõtete valitsemisega või juhtimisega seotud asjus. Jaoskonnakohtus võivad volinikkudena esineda peale ringkonnakohtus esineda võivate volinikkude veel süüteoost kannatanu ja süüaluse ülenevad ja alanevad sugulased, abikaasa, vennad ja õed. Viimati loetletud isikud võivad ka ringkonnakohtus kui II astme kohtutes esineda väljaarvatud Riigikohus. (§ 745) Poolavaliksüüdistuskorras jälitatavais süütegudes, kui süüteoost kannatanu on kriminaalõiguslikult teovõimetu, võib ette tulla juhtum, et süütegu on sooritatud aga juurdlust ei saa alustada. Tavaliselt on igale alaealisele, kellel puuduvad vanemad, määratud hooldaja. Kui aga sama hooldaja, kellel on ainuõigus oma hoolealuse eest toinimiseks, ise saadab oma hoolealuse kahjuks mõne süüteo korda, või jälle üks vanemaist oma lapse vastu, kellel teine vanemaist surnud. Süüteod, kus säärane olund võiks tekkida leiduvad näiteks KrS §§ 467, 468, 476, 477, 478 j.t. Tekkib küsimus, kuidas siin saab juurdlust alata. Poolavalikes asjus on vaja kannatanu või selle esindaja kaebust. Alaealise kaebus ei tule kõnealla ja süütegija, kellel on kaebamise õigus loo-
x) BES § 12 järgi kuulub eestkoste õigus vanemaile nende laste suhtes ja abielumeestele nende abieluliste naiste suhtes.
xx) Vaata K. Matto kommentaare KKS § 744 kohta.

mulikult enda vastu kaebust tõstma ei lähe ja teistel ei näi selleks mingit õigust olevat. Siin näib nagu seaduses lünk olevat ja tuleks rakendada seaduse analoogiat.

KrS § 391 ettenähtud süüteos, kus alaealise vanemad ei anna elatist endi alaealisele lapsele, võidakse kriminaaljälitamist alustada ka kohaliku hoolekandeametise kaebusel ja alatud jälitamist ei või lõpetada leppimise teel.^{x)} Samuti tuleks toinida muis poolavalikes asjus, kus kannatanuks alaealine ja süüdlaseks ainuke hooldaja või muu seaduslik esindaja.

Volinike kaudu esitatavais kaebusis tekkib küsimus, kui võrd on politsei kohustatud kaebuse vastuvõtmisel kontrollima volituse kehtivust.

Meie KKS jagab süüteo avalik-, poolavalik- ja erasüüdistuskorras jälitatavaiks. Avaliksüüdistuskorras jälitatavais süütegudes pole volituse kontrollimine tähtis, sest seal on politseil omal algatamise õigus ükskõik, kust andmeid saades juhtunud süüteost. Volituse puudulikkust neis asjus ei takista politseil juurdluse algamist. Ainult voliniku avaldust võetakse nagu mõne kõrvalseisja teadaannet, ja kui see osutub kahtlaseks, siis võib politsei enne juurdluse algamist veel andmeid koguda. Kui aga puuduliku volitusega isik on olnud ka uhtlasi süüteo pealtnägijaks, siis tuleb tema avaldust võtta ka sellisena ja viivitamata alata juurdlust.

Poolavalikasjus on aga seevastu volituse kontrollimine hädavajalik, sest siin on algatamise õigus ainult süüteost kannatanul või selle seaduslikul volinikul ja algatatud jälitamine kuulub lõpetamisele, kui avastub seaduslik kaebuse puudumine. KKS § 7 L.1 ettenähtud juurdluse algamise korras tuleb kontrollida ka seda, kas kaebaja on alluvale ülemuseks, kui ülemus kaebab alluva eest.

x) Vaata K. Matto kommentaarid KKS § 7 L.3

x) Vaata K. Matto kommentaarid KKS § 7 L.3

x) Vaata K. Matto kommentaarid KKS § 7 L.3 ja § 156 juurde lehek. 71

Erasuüdistuskorras jälitatavais süütegudes on volituse kontrollimise küsimuses politsei poolt autorite vahel mõtete lahkuminekuid. K.Matto arvates pole siin kaebuste vastuvõtmisel politsei poolt volituse kehtivuse kontrollimine üldse oluline ega nõuetav, sest politsei erasuüdistus asjus juurdlust ei toimetata, vaid saadab kaebuse vastavalt asiallumusele kas jaoskonnakohtunikule või kohtuujurijale ja viimased on kohustatud asjale edaspidise käigu andmisel volitust kontrollima.^{x)}

Teisel arvanisel on aga R.Räägo^{xx)} Tema arvates on politsei ametasutis ja toimetab ainult seaduslikke ülesandeid ja seepärast kriminaaljälitamise soov kannatanu poolt peab olema väljendatud seadusnõuetele vastavas volikirjas, mida politsei kaebuse vastuvõtmisel peaks kontrollima. R.Räägo seisukohta tuleb õigeks pidada ja nii see on ka tegelikus elus väljakujunenud, sest oleks mõttetu nõuda politseilt igaljuhul kaebuse vastu võtmist, kui puudub seaduslik alus. Teiseks KKS § 92 põhjal võib kohtuujurija ja KKS § 747 põhjal jaoskonnakohtunik lasta politseid ka erasuüdistuskorras jälitatavais asjus enne asja edaspidist otsustamist andmeid koguda ja isegi juurdlust toimetada, nagu K.Matto arvab,^{xxx)} ja nii oleks puuduliku volituse korral politsei töö kõik ilmaaegne.

Kaebuse vastuvõtmisel tuleb lasta kaebajat kirjeldada tegu, mis tema arvates tekitas õigusrikke tema või kolmandate isikute õigusvaramadele. Kui politsei veendub, et see teokoostis leidub mõnes KKS-u paragraafi dispositiivosas ja kui selle süüteo jälitamine toimub avalikusüüdistuskorras, siis alustab politsei juurdlust. Kaebajat tuleb lasta kirjeldada ka süüteo kordasaatmise kohta ja aega. Pole võimalik kordasaatmise kohta kindlaks teha, siis tuleb selgitada süüteo avastamise koht. Süüteo kordasaatmise koht on vajalik kohtallumuse kindlaksmää-

x) Vaata K.Matto KKS § 58 kohta kirjutatud kommentaare lk. 32.

xx) Vaata R. Räägo õpperaam... lehek. 268.

xxx) Vaata K.Matto kommentaare KKS § 747 juurde lk. 330. ja § 56 juurde lehek. 71

amiseks ja aeg jälitamise aegumise otsustamiseks.

Kaebuses kaebaja annab üles ka tunnistajad ja asitõendid, millised süütegu tõendavad. Tuleb märkida eraldi, mida üks või teine tõendab. Politsei siis oma suval otsustab, kas ühel või teisel on käesolevas süüteos tähtsust ja vastavalt sellele võtab neid kaebusesse. Esitatud asitõendid politsei erimäärusega tunnistab asitõendiks juureldavas süüteos ja toimetab peale nende juurdluse juurde võtmist nende vaatlust. Kui kahtlustatav teada kaebajale, siis teatab ta ka selle nime, elukoha ja vanuse. Kahtlustatava vanus on tähtis tema süüdivuse määramiseks. Samuti tuleb kirjeldada kahtlustamise põhjuseid. Varavastastes süütegudes kaebaja annab üles ka süüteobjekti väärtuse, sest see on oluline vastava KrS §-i leidmiseks. Lõppu tuleb selgitada ka seda, mida kaebaja palub. Tavaliselt palub ta süüteo hüvitust, mille all tuleb mõista kahjusaaja poolt tsiviilnõude esitamist ja see sellisena ka fikseerida.

KKS §56 alusel süüteost kannatanu kaebused erasüüdistusasjus saadab politsei juurdlust toimetamata viivitamatult edasi vastavalt asiallumusele kas kohtuuriiale või jaoskonnakohtunikule. Neis asjus pole politseil juurdlusetoimetamise õigust põhjusel, et neis asjus on võimalik leppimine asjaosaliste vahel ja sel juhul saab kohtuuriija või jaoskonnakohtunik jälitamise lõpetada ilma lõppmenetlusele asumata, kuna politseil puudub see õigus.

KKS § 56 alusel eraasjus politseil pole juurdlusetoimetamise õigust, kuid sellest ei selgu, kas see keeld on absoluutne. KKS § 747 alusel võib jaoskonnakohtunik temale esitatud kannatanu puuduliku kaebuse korral lasta politseid täiendavaid andmeid koguda või isegi juurdlust toimetada. See peaks olema maksev nii avalik- kui ka erasüüdistusasjus, sest seaduse §-is pole nende vahel vahet tehtud ja teiseks toimub mõlemis süütegude liigis jälitamine üldsuse huvides. Nii arvab ka R. Ränga oma õpperaamatus^{x)}, et politseil oma algatusel

x) lhek. 268.

pole õigust eraasjus juurdlust toimetada, kuid jaoskonnakohtuniku ettepanekul võib ta küll juurdlust toimetada. vastu võtma, ainult nad

K.Matto seisukoht selles küsimuses on segane. KKS § 747 kommentaarides eitab ta kategooriliselt politsei juurdlustoimetamise õigust eraasjus toetudes KKS § 56. Tema arvab, et KKS § 747 eeskiri käib ainult avalikus korras jälitatavate süütegude kohta ja eraasjus võib jaoskonnakohtunik lasta politseid ainult mõningaid andmeid koguda, mis seoses lõppmenetlusele asumise takistusega, näiteks elukoht j.n.e.

K.Matto aga oma KKS-u kommentaarides pole järjekindel. Nimelt KKS § 56 kommentaarides on ta hoopis vastupidisel seisukohal. Seal tema arvates politsei ei toimeta juurdlust eraasjus oma algatusel, kuid politsei ei või juurdlustoimetamisest keelduda, kui see on tehtud temale ülesandeks kohtuuriija poolt KKS § 92 põhjal või jaoskonnakohtuniku poolt KKS § 747 põhjal.

Nii tuleb ka sellest aru saada, et politsei võib eraasjus juurdlust toimetada kohtuvõimude algatusel, sest see sünnib õigusemõistmise huvides, millele politsei kõigiti peab kaasa aitama. On ju ka eraasju, mida nende keerulisuse tõttu on raske lahendada ilma eelneva juurdlusteta, ja seetõttu ongi jäetud kohtuvõimude otsustada, kas saavad nad lõppmenetlusele asuda ilma eelkäiva juurdlusteta või lasevad nad politseid toimetada juurdlust.

Eraasjus kaebuse esitajalt nõutakse ka KKS §§ 74 ja 744 ettenähtud kautsjoni. See kautsjon on vajalik, et tõkestada põhjendamata süüdistuste tõstmist, sest kaebuse tüüakse osutumisel läheb kautsjon riigi kasuks. Kautsjoni maksmisest on vabad riigi- ja omavalitsuseasutised, ja isikud, kellel on vaesuse õigus ja maksujõuetuks tunnustatud võlgnikud.

Kautsjoni nõude juures tekkivad küsimused, kas politsei võib keelduda vastu võtmast kaebust, kui kaebaja ei esita otsekohe kaebuse avaldamisel nõuetavat kautsjoni, ja teiseks kas politsei on kohustatud vastu võtma kautsjoni, kui kaebaja seda temale pakub. Esimeses küsimuses K.Matto¹⁾ arvab, et politsei ei või keelduda kautsjonita esitatud

¹⁾ Vaata K.Matto kommentaarid §56 juurde lehek. 70, 71.

kaebuse vastuvõtmisest, sest isegi kohtuuri ja jaoskonnakohtunik on kohustatud kautsjonita esitatud kaebusi vastu võtma, ainult nad annavad kaebuse esitajale tähtaja kaebuse esitamiseks. Tähtajaks kautsjoni mitteesitamisel ei anna nad asjale üldse käiku. Ka politsei peab kautsjonita esitatud kaebused vastu võtma ja kui arvestame asioludega, et kautsjoni esitamisest on vabad vaesuse õigusega isikud, ja vaesuse õiguse annab ainult kohus, siis ei saa politsei mingil tingimusel keelduda kautsjonita esitatud erakaebuse vastuvõtmisest. Tegelikult politsei siiski erakaebusi vastuvõttes tuletab kaebajale meelde, et selles asjas on vaja ka kautsjoni esitamist, mis aluseta kaebuse korral riigile läheb ja sageli kaebajad loobuvad kaebusest, kartes kautsjoni kaotamist, kuna tihti osutuvad süüdistamise alused nõrgaks.

Teises küsimuses tuleb asuda jaatavale seisukohale, sest kautsjon on erakaebuse selline lisand, millel kaebus ei oma üldse jõudu ega tähendust. Kautsjonina esitatud rahasumma makstakse politsei poolt vastava jaoskonnakohtuniku või ringkonnakohtu depodiiti pangas või saadetakse ühes kaebusega otse vastavale kohtuvõimule. Kaebuse vastuvõtmisel nõutakse prokuratuuri poolt, et politsei hoiataks kaebajaid valekaebuse ja selle tagajärgede eest. Kui kahtlus juhitakse teatud konkreetisiku vastu, siis kuulutatakse kaebajale KrS § 139, kohe teadmata isiku süüdistamisel KrS § 138, mille kohta ka kaebuse lõpul enne allakirjutamist määrge tehtakse. Siiski see pole nii obligatoorne, kuna PS § 4 järgi ei või keegi end vabandada seaduse mittetundmisega ja nii kaebajad kui ka avaldajad peavad isegi teadlikud olema valekaebuse tagajärgedes.

II. Järgnevalt vaatleme veel teisi obligatoorseid juurdluse algatamise ajendeid politseile. Süüteo pealtnägija avaldus on ka üheks selliseks ajendiks ja kõik, mis eelpool öeldud kaebuse kohta, maksab ka pealtnägija avalduse kohta vastavalt. Pealtnägijaks võivad olla aga vaid isikud, kes

vahenditult oma meeltega on tajunud süütegija on olnud ise süüteo juures või selle kuuldepiirkonnas. Prokuratuuri esindaja ettepanek politseile juurdluse algamiseks on viimasele obligatoorne. Prokuratuur võib olla ise saanud andmeid süüteoist või saadab temale esitatud kaebuse politseile või saadab politseilise andmete kogumise, mis temale esitatud politsei poolt viimasele tagasi ettepanekuga juurdluse algamiseks märkides ära ka KrS § 170 millise koosseisu tunnused leiduvad algatatavas süüteo jälitamisest. Politsei juurdluse algamise määruses mainib ajendina siis prokuratuuri ettepanekut. Süütegija süütunnustusele ilmumise all mõeldakse isiku avaldust, et ta ise on süüteo sooritanud. See obligatoorne ajend juurdluse algamiseks on kõige harvemini esinev. Ametvõimude teadaannete all obligatoorsete juurdlusalgatamise ajenditena mõeldakse kõigi ametvõimude teadaandeid. Siia kuuluvad nii kohtu- kui ka administratiivvõimude teadaanded. Tihti aga politsei iga ametvõimu teadaande korral ei alusta kohe juurdlust, vaid kogub enne andmeid. Näiteks prefektuuride teadaanded politseikomissaridele või konstaablitele, et välismaalasel, kes elab viimase piirkonnas, on peatusloa tähtaeg möödunud. Sel juhul oleks tegemist KrS § 261 rikkumisega. Konstaabel, kes sääraste teadaande saab, peaks KKS mõtte kohaselt kohe juurdlust algama. Tegelikult aga kogutakse andmeid, kas on siin süüteoga tegemist. Nimelt võib välismaalane olla lahkunud nimetatud prefektuuri piirkonnast või hoopis Eestist lahkunud. Ka võib olla ta vahepeal vastuvõetud Eesti kodakondsusse. Neil asioludel pole tegemist süüteoga ja teadaanne saadetakse prefektuurile tagasi juurdlust alustamata. Nii toimetatakse ka aadressbüroode juhatajate teadaannete korral KrS §§ 170 ja 258 eeskirjade rikkumistest teatamisel. Huvitav on veel siinjuures väike kõrvalekaldumine KKS eeskirjadest süüteo kohta kogutud andmete edaspidise saatuse määramisega. KKS § 54 alusel on politsei kohustatud iga süüteo kohta kogutud andmed, mis ei põhjusta juurd-

lusee alganist, kirjalikult ette kandma prokuratuuri esindajale ja viimane otsustab, kas tuleb andmete kogumine lõpetada või alata juurdlust. Siin aga kogutud andmed ühes teadaandega saadetakse tagasi teadaande saatnud ametasutisele ja viimased panevad nad lihtsalt kausta. Hiljem võib kuuluda lõpetamisele, siis kirjeldatakse algprotokollis

12. Juurdluste toimetamise kord. Hiljem järel-
live organid saaks otsustada, kas on siin kriminaalsüüteoga tege-
mist ja kas Politsei toimetab juurdlust KKS'u alusel ja Politseikoolis Kohtu-
koja prokuröri poolt kindlaks määratud õppekava ulatuses omatud tead-
miste ja praktiliste kogemuste põhjal. Ka annab Kohtukoja prokurör
üllisi juhtnõore andmete kogumiseks ja juurdluseks. ja kirjutatakse
Üldiselt on iga politseikomissar omale alluvas jaoskonnas korda-
saadetud süütegude jälitamise juht ja temale alluvad konstaablid või
assistendid vastavalt politseiliigile. Iga ametnik teostab juurdlust
omale alluvas piirkonnas ja kui on vaja võtta ette teatuid juurdlus-
toiminguid teise ametniku piirkonnas, siis saadetakse kogu toiminik
vastavale ametnikule nõuetava toimingu sooritamiseks. Erikord on linnades
neis süütegudes, mis kuuluvad administratiivkorras prefekti otsustami-
sele. Siin politsei oma sisemise korraldamisel on pännud juurd-
luse lõpuni ajamise linna piires sellele ametnikule, kes on juurdluse
algatanud. See olevat juurdluse selguse ja kiiruse mõttes tarvilik.
Tegelik elu on aga näidanud, et sellega pole saavutatud seda eesmärki,
mida taodeldi. Juurdlus võib muutuda ainult ametnikule koormavaks ja
seetõttu pealiskaudsuse all kannatada. 55 etteantud ajandell algata-

Üldreegli järgi toimetab iga ametnik juurdlustoimusi omale
alluvas piirkonnas, kuid teisele ametnikule alluvas piirkonnas sattu-
des süüteole, on iga juurdlustoimetamise õigusega ametnik kohustatud
alustama viivitamata juurdlust ja hiljem selle üle andma vastavale
ametnikule.

Politsei juurdlustoimik algab algprotokolliga. Selleks sisuks
on asjaosalise avaldus või juurdlusealgaja oma tähelepanekud. Algpro-
tokoll peab sisaldama võimalust mööda samu andmeid, mis eelkirjeldatud

kaebusgi. Kui on tegemist kindlakujulise süüteoga, siis algprotokoll vastavalt praksises väljakujunenud korrale on lühike ja sisaldab ainult seaduses sõnaselgelt nõutud andmeid. On aga tegemist säärase süüteoga, mida esialgu ei saa viia ühegi konkreetparagraafi alla ja hiljem võib kuuluda lõpetamisele, siis kirjeldatakse algprotokollis täpselt ja üksikasjaliselt süütegu ja selle motiive, et hiljem järelvalve organid saaks otsustada, kas on siin kriminaalsüüteoga tegemist ja kas kuulub see jälitamisele. Algprotokollis märgitakse kunas, kelle poolt või kelle avaldusel protokoll koostatud. Peale kaebuses nõutud andmete loetakse protokoll avaldajale ette, kui see avalduse põhjal on koostatud ja kirjutatakse alla nii avaldaja kui ka protokoll koostaja poolt. Vormiline juurdlus algab juurdlusealgatamise määrusega. Määruses märgitakse määruse tegemise aeg, määruse koostaja isik ja amet ning juurdluse algamise alused ja ajendid, siis veel kus materjaalseaduses leiduvad need ajendid ja otsus juurdluse algamiseks. Sellele määrusele kirjutab ainuüksi alla määruse koostaja. Üldse koostatakse igasugu määrusi juurdlusttoimetava ametniku poolt juurdluse käigu ja tema oma ametlike korralduste ning toimingute seletamiseks. Mitteametlikud tähepanekud ja toimingud kirjutatakse märkustena, millistele peab lisandama kuupäeva ja märkusekirjutaja allkirja.

Peale juurdluse algamise määruse ettevõetavad juurdlustoimingud peavad sündima kõik eeluurimiseeskirjade järgi.

Politsei oma algatusel või KKS § 55 ettenähtud ajendeil algatatud juurdlust, millised alluvad ringkonnakohtule, peab teatama 24 tunni jooksul prokuratuuri esindajale, mille kohta juurdlusele märkuse teeb. See teatamine peab olema kirjalik olenemata muul teel prokuratuurile antud informatsioonist ja peab sisaldama samu andmeid, mis juurdlusealgamise määrusgi.^{x)} Samuti peab politsei teatama prokuratuuri esindajale ^{x)} Selle kohta annab juhtnõore Kohtupalati prokuröri ettekirjutis Politseivalitsuse direktorile 18.I.35 Nr. 154.

asjust, mis juurdluse alguses allusid ringkonnakohtule ja millest ka vastavalt prokuratuurile teatatud, juurdluse kestel ilmneb aga, et see allub jaoskonnakohtunikule, või jälle vastupidi.

13. Ü l e k u u l a m i s p r o t o k o l l i d.

Tavaliselt järgneb juurdluse algamise määrusele kohe avaldaja kuitunnistaja ülekuulamine. Et neid ülekuulamisprotokolle võib tarbekorral kohtus avaldada, siis peavad need piinlikult täpselt KKS eeskirjade järgi koostatud olema ja sisaldama kõiki KKS nõudeid. Need nõuded esinevad just ülekuulamise protokollis sissejuhatavas osas. Seal märgitakse kõigepealt ülekuulamise aeg, kelle poolt kelle juuresolekul kes on ülekuulatud. Ülekuulatava nimi tehtakse kindlaks ametliku dokumendi abil ja märgitakse ära ka tunnistaja sünniaeg ja elukoht. Sünniaeg on tunnistaja teguvõime näitajaks ja ühesuguste nimede korral ka isikute eraldamiseks, kuna elukoht on kohtule vajalik, et hiljem tunnistajale kutset saata kohtusse kutsumiseks. Veel tuleb märkida KKS § 241 kord, et selles § ettenähtud seletused, hoiatused ja manitsused on aset leidnud, mida tuleb ka tegelikult ülekuulatavale kuulutada. Siis tuleb märkida ülekuulamise koht ja ülekuulatava sugulussuhted pooltega või teadaoleva poolega ja ülekuulatava karistused tema enda ütlemise järgi. Lõpuks nõutakse veel, et märgitakse kas ülekuulamine toimus vandega või vande all. Tavalisel aga järeldeb see KKS § 241 mainimisest, sest see kord näeb ette vandeta ülekuulamise korra. Siiski tegelikus elus, vist väärtõlgitsuse tõttu, nõutakse politseiasutiste juhtide poolt, et peale KKS § 241 mainimist sõnaliselt märgitakse kas ülekuulamine toimus vandeta või vandega.

Et juurdlusel politsei kuulab harilikult kõik tunnistajad üle vandeta. Vande all kuulatakse üle ainult need tunnistajad, kes on elukardetavalt haiged või kes kavatsevad Eestist pikemaks ajaks lahkuda. Seega siis sel juhul, kui tunnistaja lõppmenetlusele ilmumine on küsitav.

Neid juhuseid esineb väga harva ja seetõttu pole tunnistajate vannutamise kord politsei poolt täpsemalt määritletud. Tegelikult politsei talitab kohtuniku eeskujul kuivõrd see tegelikus olukorras läbiviidav, et püstiseistes laseb ülekuulatavat korrata vandetõotuse teksti enda etteütlemisel ja võtab seejärel vandetõotuse tekstile, milline KKS § 479 avaldatud, ülekuulatava allkirja ja lisab selle juurdluse juurde. Enne tunnistaja vannutamist politsei poolt koostatakse viimase poolt määrus, kus mainitakse vannutamise ajendid. Tunnistaja vannutamisel ja vandest taandumisel tuleb kohaldada samu nõudeid ja eeskirju milliseid kohtunik vannutamisel kasutab. Need on ettenähtud KKS §§ 473-481.

Prokuratuur ^{peab} väga soovitatavaks märkida protokolli sissejuhatavas osas, kas tunnistaja on enim kohtulikult karistatud või mitte, et sellest selguks tunnistaja seletuse usaldusväärsus. Tunnistaja karistused, kui neid on, märgitakse tunnistaja enda ütelse järgi, kus selgitatakse mised eest ja mis aastal ta selle karistuse saanud.

14. Küsitlemiskord ülekuulamisele.

Politsei kuulab tunnistajad üle nende elu- või töökohas, aga võib paluda neid ka oma kantseleisse ülekuulamisele. Tunnistajad kuulatakse üle eraldatult, nii et teised tunnistajad ei tea, mida üks tunnistaja seletanud. Prokuratuuri esindaja võib alati iga tunnistaja ülekuulamise juures viibida. ~~Peale tema võib tunnistajate ülekuulamise juures viibida veel erasüüdistaja ja hageja, kuid ainult juurdlusttoimetava ametniku loal.~~

Enne tunnistaja küsitlemisele asumist tuleb selgitada tunnistaja sugulussuhted asjaosalistega või teadaolevate asjaosalistega. KKS § 475 järgi võivad seletuse andmisest loobuda kohtualuse abikaasa, alanevad ja ülenevad sugulased, vennad ja õed. Viimaste hulka tuleb arvata ka poolvennad ja -õed. Abikaasa peab olema seaduslik,

s.t. peab olema kohtualusega seaduslikus abielus. Ehkki juurdlusel ei ole kohtualust, nagu KKS § 475 eeskiri nimetab, siiski tuleb KKS §475 eeskiri ka juurdlusel ja eeluurimisel kohaldamisele arvata süüaluse sugulaste-tunnistajate suhtes, sest kord juba seletuse andmisest keeldumine on keeldumine üldse selles asjas tunnistaja olla.^{x)} Tunnistaja ei või keelduda vastamasküsimustele, mis on esitatud vastolude selgitamiseks tema enda või teiste tunnistaja seletuste vahel või üldse muude teadaolevate asjaolude vahel.^{x)} Tunnistaja võib aga keelduda vastamast küsimusile, millele vastamine võiks põhjustada kriminaaljälitamise algamist mõnes teises asjas tema enese või tema lähema sugulase vastu, või ka samas asjas niisuguse sugulase vastu, kes ei ole kähtlusalune. See järeldeb KKS § 246. Tegelikus elus tõlgendatakse niisugust olukorda ka KKS § 246 ülekuulamise erikorraga, ja ülekuulamisprotokolli sissejuhatavas osas märgitakse, et tunnistaja on ülekuulatud KKS §246 korras. See eeskiri, mis leidub nimetatud §-is pole siiski mingi ülekuulamise kord, vaid see sisaldab tunnistaja õigust seletuse andmisest loobuda juhul, kui seetseletusevõikse põhjustada kriminaaljälitamise alustamise mõnes teises süüteoos tema enese või tema lähemate sugulaste vastu. Tunnistajat võib ka täiendavalt mitukorda üle kuulata, kui selleks vajadus. Siis enam ei märgita protokolli sissejuhatavas kõiki andmeid ja suhteid tema kohta, vaid märgitakse ainult nimi ja et ta on täiendavalt ülekuulatud. Tunnistajad kuulatakse üle ka vastastamise teel juhul, kui nende seletused on vastukäivad ja nende seletuste selgitustest oleneb juurdluse edaspidine käik. Sel juhul kirjutatakse üks ülekuulamisprotokoll ja mõlemate ülekuulatatavate seletused protokollitakse koos ja mõlemad ülekuulatatavad kirjutavad ka protokollile alla. Tunnistajaid ei saa sundida seletust andma

=====

x) Vaata K.Matto kommentaare KKS § 475 juurde.

xx) Juurdlusel ei saa tunnistajat kohustada seletust andma (võrdle KKS §155).

juurdlusel kui nad seda ei soovi, sest tunnistaja sundiniseks ei ole vahendeid. KrS § 155 järgi saab karistada ainult tunnistajat, kes eeluurimisel või kohtus keeldub ilma mõjuva põhjusega seletuse andmisest.

Kui tunnistajale on vaja asja selgituseks ettenäidata asju või isikuid, millised figureerivad süüteo, siis tuleb lasta temal enne asja või isikut kirjeldada, mida ta enne näinud on. (Vt. A. Liit'i "Kuritegude jälgimine, lhk. 25.) Sellest nõudest on erand süüteo paigale mahajäänud esemete ettenäitamisel tunnistajaile eseme omaniku või päritolu selgitamiseks. Isikud ja esemed tulevad ettenäidata teiste samataolistega. Näiteks isikuid näidatakse tunnistajale ette koos teiste, temale tundmata isikutega ja esemed jälle koos teiste sedaliiki esemetega. Kui tunnistaja siis kõhklemata näitab mõne eseme või isiku peale, siis on tema seletus seda usutavam.

Tunnistajale esitatavad küsimused peavad olema selged ja kergesti arusaadavad. Ei tohi esitada n. n. s u g e s t i i v k ü s i m u s i, kus küsimuses juba vastus ka sees. Näiteks: kas varas oli musta või halli riietega. Peaasi on et lastagu tunnistajal endal vabalt seletada, nagu ta ise on harjunud end väljendama. Ehkki tunnistaja sealjuures siis ka palju liigset seletab, kuid ülekuulaja peab oskama temale vajaliku protokollil märkida. Mis selgusetaks jääb, seda tuleb selgitada täiendavate ja lisaküsimustega. Seletusi ei tohi tunnistajailt nõuda ahvardusega, kavalusega ega muude väljapressimise abinõudega.

Protokollil sissejuhatav osa kirjutatakse kolmandas isikus, nagu määrusedki. Seevastu ülekuulatava seletused kirjutatakse esimeses isikus, nagu kirjutaks tema ise seda. Ongi lubatud, kui ülekuulata on kirjaoskaja, siis võib ta ise oma käega seletuse kirjutada vastates neile küsimusile, millised selgitust vajavad. Ülekuulatava seletused kirjutatakse võimalikult ta oma sõnadega, midagi muutmata, vahele jätmata või juurde lisamata. Lihtrahvakeelsed, kohalikud või mitte päris arusaadavad

väljendused ja sõnad tulevad sulgudes ära seletada.

Kui ülekuulajav ei oska üle ülekuulataava keelt, siis tuleb tõlgi abi tarvitada ja selle kohta tehtakse protokolli lõpus märkus. Tunnade ja teiste ülekuulatavate ülekuulamist, kes ei suuda oma mõtteid avaldada sõnaliselt või kirjalikult, toimetatakse järgniselt: 1) kui ülekuulatav ei saa anda seletust ülekuulajale arusaadavalt, siis kuulatakse ta üle isikute abil, kes mõistavad ta mõtteavaldusvahendeid, 2) kui ülekuulamist toimetatakse linnas, kus asub kurtumade kasvatusasutis, siis kutsutakse tõlgiks üks selle asutise kasvataja, 3) tõlk, kelle abil kurtumma ülekuulatakse, peab kõik märkide abil tehtavad seletused ühtlasi kuuldavalt väljendama ka sõnaliselt.

Ülekuulamisprotokolli sisu moodustab tunnistaja seletus sündmusest, mida ta vahetult oma meeltega tajunud. Selle peab ta ka täpselt ja objektiivselt, nagu see inimesel võimalik, edasiandma ülekuulamisel. Tunnistaja seletusse pole vaja märkida tema järeldusi, hinnanguid ega arvamusi või mida tema teistelt kuulnud. Tema ülekuulamisprotokoll kirjeldab ainult seda, mida tema ise oma meeltega vahetult tajunud. Mida tema teistelt kuulnud, seda tuleb nende "teiste" ülekuulamisega selgitada.

Nagu nimetatud tuleb ülekuulamisprotokolli paigutada süüteoost kannatanu või tunnistaja lähemad seletused toinitud teost. Näiteks varguse puhul tuleb paigutada protokolli sisusse varastatud esemete kirjeldused ja kohad, kus need asusid varguse silmapilgul, toiminise aega lähemalt määravad asjaolud, toiminise viisi kirjeldus, kohal valitsevad olukord varguse ajal- näit. kannatanu viibimised varguse ajal või tema kodakondsete viibimised ja toimetused- süüteoost kannatanu kahtlustuste või süüdistuste lähem põhjendus j.n.e.

Kaapid ega kustutused ei ole juurdlusprotokollides ega määrustes lubatud. Nähtavaid parandusi ja täiendusi võib teha, kuid nende kohta tuleb kirjutada protokolli või määruse alla vastav õien-

dus enne nende allakirjutamist. Ülekuulatava seletuse lõpul loetakse protokoll kõigile ette, kes peavad sellele allakirjutama, mida kajal kirjalikult mainitakse ja sellejärgi kirjutavad protokollile alla kõik need isikud, keda protokolli sissejuhatamas osas nimetatud. Kui keegi keeldub või ei saa allakirjutada, siis märgitakse selle põhjused protokolli. Tegelikus elus politsei laseb teisi isikuid allakirjutada nende eest, kes ise ei saa kirjutada. See pole aga õige, sest seaduse järgi pole see nõuetav.

15. Kes l v õ i v a d i t u n n i s t a j a k i k s d v õ i l l e a t u s t a n d a. Mõned protsessid, näitaks Poola 1929. a kriminaalprotsess, on v a i t u n n i s t a j ä k s v õ i v a d o l l a k õ i k f ü ü s i l i s e d i s i k u d, k e s o m a v a d k r i m i n a a l s ü ü d i v u s e v õ i m e, s e e g a i s i k u d 12 a a s t a s t a l a t e s. S i i s k i k a a l l a 12. a a s t a s i p o l i t s e i k u u l a b ü l e t u n n i s t a j a i n a n e n d e v a n e m a t e v õ i h o o l d a j a t e j u u r e s o l e k u l, k u i d s e l l e l p o l e v o r n i l i s t j õ u d u, A l l a 17 a a s t a s i t u n n i s t a j a i d e i s a a v a n d e g a ü l e k u u l a t a. E t t u n n i s t a j a d o n m õ n e s ü n d m u s e p e a l t n ä g i j a d v õ i - k u u l j a d, k e s k u t s u t u d o m a m e e l t e g a t a j u t u d s ü n d m u s i e d a s i a n d m a, s i i s o n n a d a s e n d a m a t u d. K u i t u n n i s t a j a ü l e s a n n e ü h e s a s j a s l a n g e b k o k k u s a m a s a s j a s e s i n e v a t e i s e ü l e s a n d e g a, s i i s o n s e t t u n n i s t a j a k o h u s t e l p r i o r i t e e t t e i s t e k o h u s t e e e s. K K S § 474, 368 s õ n a s e l g e l t k e e l a v a d s e l l e r i k k u m i s e, s e s t k õ i k t e i s e d ü l e s a n d e d o n a s e n d a t a v a d, k u i d t u n n i s t a j a ü l e s a n n e o n a s e n d a m a t u.

Mõned protsessid, näit. Saksa kriminaalprotsess võimaldab korraga tunnistajana ja asjatundjana kohtus esineda. Sel korral võetakse niisuguselt tunnistajalt-asjatundjalt kaks vannet: asjatundja kui ka tunnistaja oma. Nii on seda Saksa Riigikohus seletanud.^{x)} Meie KKS § 368 aga sõnaselgelt keelab säärase asja.

x) Vaata Gerland, lehek. 221.

x) Vaata R. Kõõgi kriminaalprotsessi õpperaamat, lehek. 234.

KKS § 473 järgi ei saa tunnistajaks kohtus olla, sellega ei
või neid ka juurdlusel üle kuulata: 1) vaimuhaiged, 2) vaimulikud asja-
olude kohta, mida neile on avaldatud pihtisaladusena, 3) advokaadid,
kes olnud kohtualuse kaitsjaks, asjaolude kohta, mida kohtualune ainult
neile, kui oma kaitsjaile on avaldanud. Absoluutselt keelatud tunnis-
tajaks olijate määritlemine on kaunis raske. Eelmise § p.1 järgi võiks
arvata, et kõik vaimuhaiged on absoluutselt tunnistajaks olemisest
kõrvaldatud. Siiski on vaimuhaiguste liike, mis ei takista tunnistajaks
olemast ja isegi raskemal vaimuhaigeil on vahel selgeid silmapilke,
n.n. d i l u c i d a i n t e r v a l l a, kus nad võiks seletust
anda. Mõned protsessid, näiteks Poola 1929.a kriminaalprotsess, on
vaimuhaige tunnistajaks olemise keelu üldse seadusest välja jätnud.
Meie KKS § 473 kohta selles suhtes kommentaare ei ole, kuid kohtu-
praksises § 473 p.1 tõlgendamine kaldub sinna, et mitte kõik vaimu-
haiged ei ole eranditult kõrvaldatud seletuse andmisest tunnistajana.^{x)}
Kohus asub seisukohale, kas juurdlusel ülekuulatud vaimuhaige võib
esineda tunnistajana, vastasel korral tühistatakse tema ülekuulamine,
nagu poleks seda olnudki. Politsei ei ole aga juurdlusel
tunnistaja Vaimuliku ja pihtisaladuse mõiste pole seaduses ka täpset
väljendust leidnud. PS § 14 järgi kehtib meil usuvabadus ja on luba-
tud igasugune usutalituste täitmine, kui see ei kahjusta avalikku
korda, julgeolekut ja kõlblust. Nii tuleks vaimulikeks pidada kõiki
neid, kes siseministeeriumis registreeritud usuühingute juures täi-
davad vaimulike kohuseid. Nendeks võivad olla nii kutsuga kui ka
kutsuga vaimulikud. Pihtisaladusena tuleb mõista neid asjaolusi,
mida on avaldatud vaimulikule pihtil olles. Sealjuures on ka nõudeks,
et selle usulahundi põhikorras, kust vaimulik ei saa tunnistaja olla,
oleks pihtimine kui niisugune usuline toiming sõnaselgelt väljendatud.

^{x)} Vaata R. Räägo kriminaalprotsessi õpperaamat, lehek. 234.

Millistele küsimustele tuleb tunnistajate ülekuulamisega vastu
si leida, oleneb palju süüteoost, millega tegemist. Siin KKS täpset
korda ette ei näe, vaid see on kriminaaljälitamise tehniline külg,
mida õpetatakse politseile eriõppeainena politseikoolis. Üldiselt
KKS kord näitab mida teha, tehniline külg - kuidas teha. See tehniline
juurduse külg jääb politsei oma lahendada.

16. Süüteo sündmuse uurimine ja tõendite
uuritamine ja nende kindlustamiseks
töövõtavad sundvahendid.

Tähtsad §§ politseile süüteo sündmuse uurimiseks on KKS §§
60, 61 ja 62.

§ 60 eeskiri määrab politsei juurduse sisu ning ulatuse ja näi-
tab ka selle toimetamise korra. Politsei toimetab süüteo ja süütegija
selgitamiseks tunnistajate ülekuulamisi, vaatlusi, läbivaatusi, läbiotsi-
misi, väljavõtmisi ja asitõendite kogumist ning nende alalhoidmist eel-
uurimise eeskirjade järgi. Politsei ei ole aga õigustatud juurdusel
tunnistajaid ja asjatundjaid laskma tuua sunniviisil ülekuulamisele
ega trahvima neid mitteilmumisel. Ka ei saa politsei posti- ja tele-
graafilist kirjavahetust postil läbi vaadata ega kinni pidada.
Viimane õigus riivab niivõrd tähtsat kodanike õigust, et selle tarvi-
dust võib hinnata ainult kohtunik. Kui tuleb juurdusel vajadus selle
tähtsa kodanikeõiguse rikkumise järgi, siis võib politsei juurduse
kohtuurijale üle anda sellest enne prokuratuuriesindajaga läbirääkides.

Nagu näha on KKS § 60 eeskiri üks tähtsamaid politsei tegevuse
korraldamiseks süütegude jälitamisel. §-i I. lõike esimeses osas on ette-
nähtud politsei kohused juurduse toimetamisel ja seal nõutakse polit-
seilt samapalju, kui kohtuurijaltki. §-i sama lõike viimane osa aga
kitsendab politseid tegutsemisel, keelates tunnistajate ja asjatundjate
sunniviisilise ülekuulamisele toomise ja nende karistamise kutsele

mitteilmumise puhul. Erandina sama § II lõikes võib politsei raskes kuriteos või kuriteos kahtlustatavat ülekuulamiseks kaasa kutsuda ja keeldumise korral isegi sunniviisiliselt tuua. Ülekuulamine peab järgnema siis kohe ja ülekuulatava peab peale ülekuulamise vabastama, kui teda ei ole tõkestamise otstarbel vaja vahistada. Kahtlustatava sunniviisiliselt ülekuulamisele toimetamise põhjuste ja ülekuulamise kestuse kohta tuleb politseil märkus teha ülekuulamise lõppu.

Need on aga mõned üksikud juhtumid, kus politsei saab ka kohtu-uurija võimu tarvitada. Tegelik elu näitab aga, et politsei ei saa läbi tunnistajaid jaoskonda kutsumata. KKS § 244 nõuab, et tunnistajad kuulatakse üle eraldi. Enamik kodanikest elab aga perekonnas ja kui korter on ühetoaline, siis ühe perekonnaliikme ülekuulamine eraldi muutub võimatuks. Või jälle tunnistajate vastastamise teel ülekuulamisele kutsumiseks peab politsei nad jaoskonda kutsuma, et selgitada tunnistajate üksteisele vastukäivaid ütelsusi, millede lahendusest oleneb juurdluse edaspidine käik. Ka tegelikus elus tuleb palju juhte ette, kus on otstarbekohane tunnistaja jaoskonda ülekuulamisele kutsuda ja politsei kutsub ka, aga kui kutsutav keeldub jaoskonda tulemast, milleks tal ka õigus KKS-i järgi, siis pole politseil midagi teha. Praeguse praksises järgi politsei kutsub tunnistajaid jaoskonda ja enamik kutsutuist ilmuvad kutse peale, olles juba harjunud sellega, sest politsei poolt leiab tunnistajate kutsumine sagedast kasutamist. Nii võib jälle tegelik kord ette jõuda seadusest, kui aegsasti ei mõelda KKS-i tarvilikuks kujunenud muutmisele.

Et politsei juurdluse toimetamisel võib asjaosalisi ainult tunnistajatena ülekuulata, aga mitte kui süüalust, on ka eluvõõras. Eeluurimise ja juurdluse kohta käivate eeskirjade järgi nagu poleks politsei toimetuses ja juurdluses üldse süüalust olemas. Süüalune tekkib alles jaoskonnakohtus kutse saatmisega ja ringkonnakohtu asjus kohtu-uurija juures temale vormilise süüdistuse ettepanemisega. Politseid ei peetud KKS-i seletuskirja^{x)} järgi küllalt kompetentseks küsimuse

x) Vaata seletuskirja motiivid § 60 kohta.

otsustamisel, kas keegi on süüdi või võiks olla süüdi. Eelnõu koostanud komisjoni arvates on süüdistuse ettepanemiseks juurdluse andmete põhjal vaja süüdistus kvalifitseerida, määrates ära süüksarvatava teo koosseis vastava karistusseaduse dispositiivosa kohaselt. Seda ülesanne arvati aga politseil üle jõu käivat. Teisest küljest aga nõutakse politseilt süüteo kvalifitseerimist vastava materjaalseaduse §-i kohaselt. Nii rüügitigi praegu kehtetu KKS § 62 süüteolt tabatud süüaluse vahistamisest politsei poolt, siis teiste §§ sätete järgi oli antud eeskirju politseile süüaluse läbiotsimiseks, süüaluse süüdistamiseks ja oskonna-kohtus. Juurdluse algamiseks peab politsei koostama määruse ja seal näitama ära materjaalseaduse §, milles leiduva süüteo kohta juurdlus käib ja seda täpselt, sest asiallumusele vastavalt järgnevad sellest KKS § 53 kohaselt politseile kohused ja ülesanded. Samuti KKS §§ 61 või 751 järgi juurdlusele käigu andmisel peab politsei koostama korralikult põhjendatud määruse^{x)}, mis nõuab juriidilist haridust ja materjaalseaduste täpset tundmist, mida aga eelnõu koostanud komisjoni arvates politseil ei olevat. ritleb ka "Politseiasutuste kujundamise määrus" KKS § 204 mainib teatud andmete kogumist juurdluse^{xxx)} ja eeluurimisel, mida tingivad KrS üldosa §§ 40, 41, 56, 57 ja 58 eeskirjad. Siin peab politsei kedagi süüaluseks pidama kogudes tema kohta eel- tähendatud andmeid. t ja hoidmist

B. See süüaluse selgusetus politseijuurdlusel loob olukorra nagu oleks politsei süüaluse isiku avastamisest eemale tõrjutud. Selle olukorra selgusetuse kohta on "Õiguses" ja ka "Politseilehes" tähelepanu juhitud.^{xx)} Politseilehes kirjutise autor väga piltlikult kirjeldab seda olukorda, nagu oleks seadus tõmmanud juurdluse toimetaja ja süütegija isiku vahele raudvõre, kusjuures juurdleja on võre taga, aga süüalune vabaduses.

x) Kohtukoja Prokuröri ettekirjutus politseile 1935.a.

xx) "Politseileht" 1937.a. lehek. 76. ja "Õigus" 1933.a H. juurem lk. 33.

xxx) K. Matto kommentaarid §204 juurde lehek. 127.

A. Tõendite otsimine.

Kohus vajab kriminaalasja otsustamiseks lõppmenetlusel tõendeid. Tõendite saamine ja otsimine ei ole sugugi kerge. Asjast huvitatud isikud varjavad neid ja osa kodanikke on hoopis passiivsed süüteo selgitamisel, kui asi otseselt neid ei puuduta. Neil põhjusil vajavad tõendeid koguvad ametnikud sundvahendeid, mida neile ka seadusega lubatud. KKS määrab täpselt, kuidas peab sündima tõendite kogumine ja kindlustamine ja määrab ka need võimuavaldused, mida ametvõimud võivad teostada tõendite kogumisel ja fikseerimisel.

Tõendite kogujate võimupiirid on määratud kaunis suured. Nad võivad nõuda igalt eraisikult, ametnikult ja era- või ametasutiselt nende käesolevate asitõendite väljaandmist (§156) ja keeldumise korral võivad isegi vägivallaga võtta, nõudes endale tarviduse korral abiks kodanikke kui ka sõjaväe võime ja umbruskonna elanikke, kui nad leiavad vastupanu. Sõjaväe võime võib nõuda abiks "Kodanlike võimude poolt nõuetava kaitsevälise kaasabi andmise seaduses" ^{x)} ettenähtud korras. Politsei võimu määritleb ka "Politseiasutuste kujundamise määruse" §§ 73 ja 74.^{xx)}

Tõendite leidmiseks ja kindlustamiseks politsei võtab ette vaatlusi, läbivaatusi, toimetab läbiotsimisi ja väljavõtmisi, korraldab asitõendite kogumist ja hoidmist

B. Vaatlus ja läbivaatus.

Vaatlus ja läbivaatus on peaaegu samamõistelised. KKS neid mõisteid lähemalt ei määritle. K. M a t t o oma kommentaarides § 109 juurde ^{xxx)} soovib "vaatluse" terminit tarvitada süüteo sündmuskoha süüteo jälgede ja asitõenditena esinevate esemete välise vaatluse kohta, ja läbivaatust juhtudel, kui tuleb komplitseeritud esemeid lahutada

=====

x) Vaata RT 1923, 33/34

xx) Vaata RT 1925, 177/178

xxx) lehek. 102, 103.

lahutada osadeks või esemete suuremat kogu läbivaadata.

Tegelikult on see ka nii väljakujunenud. Nii on vaatlus teatud nähtuse või eseme kirjeldus objektiivselt, läbivaatus on aga juba uurimus, läbikatsumine, mis võib minna kuni analüüsini- ekspertiisini. R. Räägo nimetab läbivaatuseks tehnilist vaatlust oskuri kaudu.)

Vaatlusi, läbivaatusi, läbiotsimisi ja väljavõtmisi toimetab politsei vähemalt kahe manuka juuresolekul, kelledeks kutsutakse usaldusväärsed isikud lähemalasuvate elanike hulgast. Manukas peab omama usaldusväärse tunnistaja omadusi, s.t. isikut, keda võib kohtus vandega ülekuulata, kes ei või seaduslikul põhjusel keelduda öeldisest ja keda ei saa taandada tunnistajaks olemast. Naisisikute vaatluse ja läbivaatuse juurde kutsutakse manukaiks abielunaised.

Vaatlusi ja läbivaatusi võib politsei toimetada ise vähenditult või asjatundjate kaudu. Neid toiminguid sooritatakse päeval, väljaarvatud edasilükkamatud juhud, kus süüteo jäljed häviks või rikutakse viivitamisega. Viimasel juhul politsei koostab määruse, kus märgib ära need asiolud, mis sundisid vaatlust või läbivaatust toimetama öösel. See nõue on tingitud sellest, et kaitsta kodanikke asjata öörahu segamise eest. Kui aga toimetatakse vaatlust öösel niisuguses kohas, kus inimesed tavalisel ulal on, näit. öövahetustega töötavais käitistes, siis pole määruse koostamine ja põhistamine vajalik.

Vaatlusel ja läbivaatusel ei pööra politsei üksi tähelpanu ilmsetele süüteo jälgedele, vaid kirjeldab objektiivselt kogu vaatluskoha või eseme. Vaatlus peab olema objektiivne ega tule teha subjektiivseid järeldusi ega arvamusi vaatlusel avastatud jälgede üle. See kehtib just protokolli kirjutamise kohta.

Vaatluse toimetamisel elumajades ja üldse siseruumes, tuleb juurde kutsuda maja või ruumi omanik. Viimase puudumisel või keeldumisel kutsutakse juurde tema abikaasa või mõni tema täisealine kodakondne.

x) Vaata R. Räägo õpperaam. „vaatlus ja läbivaatus“

Ei ole eelloendatult isikuist ühtki võimalik vaatluse juurde saada, siis võib ka ilma nendeta vaadekda. Välismaalaste ruumes, kes kasutavad eksterritoriaalsuse õigust Eestis, võib vaatlusi toimetada alles pärast sellekohaseid läbirääkimisi Välisministeeriumiga.

Ametasutis ja sõjaväe asutis vaatlust toimetades tuleb juurde kutsuda asutise lähem ülem, kes on kohustatud aga töö avastamiseks kõigiti kaasa aitama.

Kui on vaja lukustatud ruume läbi vaadata ja ruumi omanikku või tema asemikku pole kohal või keelduvad nad ruume avamast, siis politsei avab jõuga lukustuse hoidudes asjatust rikkumisest. Tavaliselt kutsutakse sel korral lukussepp, kes ukse lahti muugib ja hiljem sulletakse uks uuesti.

Eelkirjeldatud nõuded, mis leiduvad KKS §§ 147, 149 ja 150, tulevad rakendamisele ka läbiotsimise ja väljavõtmise juures.

Vaatluse või läbivaatuse kohta kirjutatakse protokoll võimalikult nende toimingute teostamiskohas. Kõiki, mida leiti vaatlusel või läbivaatusel kirjeldatakse protokollis selles järjekorras, nagu seda vaadeldi või leiti. Kirjalikkude tõendite vaatlusel tuleb kirjeldada tõendi sisust kõik asjassepuutuvad osad.

Vaatlusprotokolli sissejuhatavas osas märgitakse millal, kelle poolt mille vaatlust toimetati ja kes olid seal juures ning nende elukohad. Ka märgitakse mis kellaajal algas ja lõppes vaatlus. Kellaaja märkimist pole vaja kirjalike asitõendite vaatlusel ja üldse nende esemete vaatlusel, mida saab kantseleisse kaasa võtta. Viimaste esemete vaatlusel pole vaja ka kinni pidada § 111 eeskirjast.

Vaatluse toimetamisel vajaduse ja võimaluse korral teeb politsei vaadeldud kohast või esemeist jooniseid, päevapildistusi, mõõtmisi ning mudeleid. Süüteopaikadest kuritegude ja raskete kuritegude korral, kuhu jäänud süüteo jälgi ja esemeid, teeb politsei alati silmamõõdulised skitsid, mis kohtule paremaks arusaamiseks vaatlus-

protokollist. Ka liiklemisõnnetuste paigavaatluste kohta koostatakse alati skitsid. Päevapildistusi ja mudelid tehtakse esemeist, milliseid ei saa nende raskuse või suuruse tõttu kohtusse toimetada.

Päevapildistused, skitsid ja joonised lisatakse vaatlusprotokollijuurde, mille kohta ka juurdlusele märge tehtakse.

Kui vaatlusel või läbivaatusel esinevate asiolude täpseks mõistmiseks on vaja erilisi teadmisi või vilumust teaduses, kunstis, käsitöös, töönduses või mõnel teisel kutsealal, siis politsei kutsub vastava asjatundja-eksperdi. See on fakultatiivne ekspertiis. Meie KKS tunneb peale selle ka sunduslikku ekspertiisi. Nii nõuab KKS § 130 eeskiri, et juurdlusttoimetav ametnik kutsuks kohtuarti laipade, süüteost kannatanute või süüaluste eneste kehavigastuste, vägivallajälgede ja tervisliku seisundi vaatlemiseks ja läbivaatamiseks, ja üldse nende asiolude selgitamiseks, kus on vaja arstiteaduslikku kogemust.

Asjatundja on mõeldud abiks juurdlejale niisuguste asiolude selgitamiseks, millised oma erialasse kuuluvuse tõttu on ülejõukaivad harilikule juurdlejale ametnikule. Olgugi, et juurdlusttoimetav ametnik oleks eriteadlane alal, mille jaoks kutsub asjatundja, siiski tuleb asjatundja kutsuda, kuna juurdlusttoimetanud ametnik ei saa kohtus esineda asjatundjana. Tunnistaja on asendamatu ja nii on tunnistajaks olemisel alati prioriteet asjatundjaks olemise ees.

Asjatundjaks võib kutsuda: arste, farmatseute, professoreid, õpetajaid, tehnikuid, kunstnikke, käsitöölisi, raamatupidajaid ja üldse isikuid, kes on pikaajalise tegevuse tõttu mõnel alal omanud erilise vilumuse. Peale erialalise omaduste peab asjatundja vastama ka üldnõuetele, mida nõutakse tunnistajailt. Nii ei saa asjatundjana esineda isik, kes võib ise loobuda või keda võdakse poolte poolt kohtus taandada vande all arvamuse avaldamisest.

Asjatundja kutsutakse ikka ainult erialaliste ja teaduslike küsimuste selgitamiseks, aga mitte mõnesuguste maagiliste ega ka juriidiliste küsimuste lahendamiseks. Viimaste lahendamine kuulub

ainuüksi juurdlusttoimetava ametniku või tema järelvalve võimu pädevusse.

Tegelikult politsei hoidub ettevõtmast raskemaid ja kauakestvamaid ekspertiise, sest selle all kannatab juurdluse toimetamise kiirus. Kui on vajadus sellisteks ekspertiisidesk, siis politsei prokuratuuriga läbirääkides võib juurdluse üle anda kohtu uurijale, kui süüteoasi allub üldkohtule.

Läbivaatuse kohta asjatundja kaudu koostatakse ka protokoll. Selle sissejuhatus on sarnane vaatlusprotokollile. Enne asjatundja läbivaatust aga politsei teeb ise manukate juuresolles eseme välisvaatluse ja märgib protokollile eseme kirjelduse, süüteo nähtavaid tunnuseid, eseme asukoha, asendi ja muutused eseme seisukorras. Siis tutvustab juurdleja asjatundjale kõigi olemasolevate andmetega, mis asjatundjale võivad kasulikud olla küsimuste õieti lahendamiseks, ja esitab küsimused, mis vajavad asjatundjalt selgitust. Asjatundja ei ole ise sündmust oma meeltega tajunud ja sellepärast esitatakse temale olemasolev materjal ja selle põhjal nõutakse temalt teaduslikku või oskuslikku järeldust. Asjatundja ei toimeta iseseisvalt läbivaatust, vaid seda teeb ikka juurdleja ametnik, mis sõnaselgelt on väljendatud KKS § 109.

Asjatundja on nagu mehaaniline vahend, mille kaudu juurdleja vaatab. Erandina üldreeglist võib läbivaadatavaid esemeid anda vajaduse korral asjatundja kätte või saata vastavasse eriasutisse. Ametliku eriasutisena on meil Tallinas Kohtukoja juures asuv Kohtuteaduslik Ekspertiisi instituut ja Tartus Ülikooli Kohtu-arstiteaduslik Instituut.

Esemete saatmisel tulevad nad pakkida nii, et nad ei segune teiste ainetega, kui on seda karta, ega anna pakkimismaterjalidega keemilisi ühendeid.

Enamikel juhtudel tuleb politseil juurdlusel kasutada asjatundjatena ainult arste, nimelt laipade, süüteoost kannatanu või süüaluse enese kehavigastuste, vägivallajälgede ja tervisliku seisukorra vaatlemiseks ja läbivaatamiseks. Kehavigastuste ja vägivalla-

jälgede läbivaatamiseks saadab politsei kannatanu arsti juurde, kes läbivaadatavale annab n.n. arstitunnistuse, kuhu märgib ära vigastuse liigi ja lühidalt ka vigastuse kirjelduse. Seda praktiseeritakse kehavigastuste süütegude avalduste vastuvõtmisel. Laipade ja isikute korral, kes keelduvad arsti juurde minemast, kutsub politsei arsti välja. Arstitena kutsutakse kohtu-politseiarste. Vastavanimelised arstid on määratud Tartus ja Tallinnas, kuna mujal täidavad kohtu-politseiarsti kohuseid maakonnis- maaarstid, linnades - linnaarstid. Kui pole võimalik ametlikku arsti kutsuda, siis võib kutsuda teisi arste.

Kuni arsti kohalejõudmiseni laiba korral, teeb politsei laiba elustamise katseid, kui on kahtlus tõelises surmas, vastasel korral säilitab laiba asendi ja kuju. Kui on juba juurdlus selle laiba kohta käimas, siis kontrollib, kas laip on sama, mille kohta juurdlust toimetatakse. Kui on tundmata laibaga tegemist siis politsei katsub laiba isikut kindlaks teha ja koostab protokolli tarvitusele võetud abinõude kohta.

Kohtuarstlikel läbivaatustel politsei tutvustab enne arsti kõigi olemasolevate andmetega, mis võivad olla juhuks selle kohta, millele arst läbivaatamisel peab erilist tähelepanu pöörama. Seda tuleb eriti rõhutada vägivaldselt surmasaanud laipade läbivaatustel, kuna on vaja saada surma põhjus ja millest see tingitud.

Kohtuarstliku läbivaatuse kohta laipade suhtes koostatakse kolmeosaline protokoll. Esiteks sissejuhatus, mis tavaline iga vaatlusprotokolli juures. Sellele järgneb laiba väline ja sisevaatlus ja lõpuks kolmanda osana arsti arvamus, mida ainult arst üksi alla kirjutab. Protokolli koostab juurdlusttoimetav ametnik. Tartu ülikooli kohtuarstiteadusliku Instituudis on erikord ja seal kirjutab protokolli lahkaja näpunäidetel keegi juuresolijaist.

Laiba või kannatanute kehavigastuste, vägivaldajälgede, tervisliku seisukorra või raseduse katkestamise jälgede

läbivaatamise kohta annab arst arvamuse:

- 1) surmapõhjuste kohta,
- 2) kehavigastuste iseloomu kohta ja nende mõjude kohta läbivaadatava tervisele,
- 3) abinõude kohta, milledega surm või kehavigastus on tekitatud või vägivald või rasedusekatkestamine on sootitatud,
- 4) aja kohta, millal surm või kehavigastus tekitatud või vägivald või rasedusekatkestamine sooritatud. Ka annab arst arvamuse, millise KrS nimetatud kehavigastuse liiki kuulub kehavigastus. See aga ei ole lõppmenetlusel kohtule siduv.

Kui on läbivaatust vaja korrata, siis kutsub politsei mitu arsti ja võimaluse korral ka selle arsti, kes esimese läbivaatuse toimetajaks oli. Enne teistkordset läbivaatust juurdlusttoimetav ametnik tutvustab arste esialgse läbivaatusprotokolliga ja arsti arvamusega ja teatab läbivaatuse kordamise otstarbe. Kord on sama nagu esimesel läbivaatusel.

Sageli tuleb politseil laip hauast välja kaevata kui ilmneb et surm on olnud vägivaldne. Sel juhul politsei kutsub juurde arsti ega asu enne tema kohalejõudmist väljakaevamiseks. Ka kutsutakse sinna juurde isikud, kes olnud matmise juures ja võivad kinnitada laiba samasust. Kui on tegegnist tundmata laibaga, siis politsei avaldab laibatunnused ja leiu koha ja andmed, mis võivad laiba äratundmiseks vajalikud olla ja kutsub kodanikke üles andmeid andma laiba kohta. Ka pildistatakse tundmata laibad otse ja profiilis, millised pildid lahanguprotokollis juurde lisatakse, et nende kaudu laiba isikut selgitada. See kord on praksises väljakujunenud

C. Läbiotsimine ja väljavõtmine.

n Suudlast ja süütegu avastavate asjade otsimiseks politsei võtab ette läbiotsimisi ja väljavõtmisi.

Need mõisted on üksteisele väga lähedased, sest nendega taodeldakse ühist sihti - asitõendite saamist. Vahe seisab vaid selles, et

läbiotsimise juures otsitakse süütekku puutuvaid tõendaid, milliseid olemasolevail andmeil loodetakse leida läbiotsimiskohast. Väljavõtmise juures on süütekku puutuvad asitõendite asukoht teada, neid on vaja ainult juurdluse juurde võtta.

Juurdlusel võib otsida elumaju, kõrvalhooneid, nende ümbrusi ja ka isikuid kui põhjendatud kahtluse korral arvatakse seal leiduvad süütegu tõendavaid tõendaid. Et läbiotsimine kui ka väljavõtmine on säärased toimingud, kus rikutakse kodanike kodu ja isikupuutumast, siis peavad nad eriti täpselt redigeeritud olema KKS-is. PS § 10 kindlustab isikupuutumast ja sama seaduse § 12 kindlustab kodupuutumast Eestis. KKS § 145 lubab läbiotsimisi elumajades ja teistes ruumides ette võtta ainult põhjendatud kahtluse korral, et neis peitub süüalune või süüteo läbi saadud asju. Ka lubab sama §-i eeskiri samadel tingimustel läbiotsida isikuid, kui nad varjavad eneste juures otsitavaid esemeid. Kuna läbiotsimisel on tegemist Põhiseadusega kaitstud õiguste rikkumisega, siis enne läbiotsimisele asumist tuleb koostada määrus KKS § 258 mõttekohaselt, ehkki KKS seda otse ette ei näe. Selles määrustes tuleb märkida need kahtlustused ja ajendid, mis põhjustasid läbiotsimise ettevõtmist. Enne läbiotsimisele asumist teatakse läbiotsitavale, milleks läbiotsimine ette võetakse ja milliseid asju just otsitakse ning tehtakse ettepanek nimetatud asjad vabatahtlikult välja anda. Keelduvat vastust saades alles võib asuda läbiotsimisele.

Üldiselt tuleb nimetada, et läbiotsimise ja väljavõtmise kohta maksavad samad KKS nõuded, mis kahtluse ja läbivaatuse kohtagi. Naisisikute läbiotsimiseks tuleb kutsuda abielunaisi KKS § 117 mõttekohaselt. Vajaduse korral võib läbiotsitav koht sisse piirata, et ei saaks otsitavaid esemeid kõrvaldada. Läbiotsimisele asudes selgitatakse ka juurdekutsutud manukaile, milleks otsimist toimetatakse ja mida otsitakse. Erilist ettevaatust nõuab KKS § 154 eeskiri läbiotsitava paberite suhtes. Juurdleja ametnik vaatleb üksinda neid pabereid ja eraldab sealt juurdlevasse süütekku puutuvad paberid näidtes viimaseid

ette kõigile läbiotsimise juures viibijaile, kuna need, millistel asja kohta tähtsust pole, avaldamata jätab. Kui paberite rohkuse tõttu pole võimalik kõike pabereid kohapeal läbi vaadata, siis võib läbiotsija need kaasa võtta oma kantseleis läbivaatamiseks. Need läbivaatamata paberid asetatakse pitseeritud pakki ja ka läbiotsitav, kellelt paberid võeti, võib soovikorral sinna oma pitsati peale panna ja nõuda, et paki avamine ja paberite läbivaatamine toimuks tema juuresolekul. Kui ta aga temale teatatud ajaks läbivaatamise juurde ei ilm nud, ükskõik mis põhjusel, siis ei takista see paberite läbivaatamist. Paberid, milliseid pole vaja juurdluse juurde lisamiseks tuleb läbiotsitavale tagasi anda 7. päeva jooksul. Keegi ei või keelduda väljaandmast juurdluse juurde lisamiseks tarvilikke kirjalikke asitõendeid, olgugi, et nende arvates neil pole tähtsust asja kohta.^{x)} Politsei võtab need oma suval kas või vägivallaga.

Kui on tarvidus kirjalikke asitõendeid saada advokaadilt, kellele need on antud tingimusega hoida neid saladuses, siis juurdlusttoimetaja vaatleb neid koos ainult advokaadiga jälgides täpselt KKS § 154 eeskirja. Maaklerid ja notarid on ka kohustatud juurdlevale ametnikule ettenäitama oma raamatud, kuid neid nende erilise iseloomu tõttu ei võeta juurdluse juurde, vaid tehtakse asjassepuutuva osa vaatlus ja raamat ise tunnistatakse määrusega asitõendiks ning antakse allkirja vastu raamatu omanikule hoiule kuni kohtuotsuseni samas asjas.

Veel suurema kaitse all on posti-telegraafi-telefoni saladus. Siin ei saa politsei oma võimuga midagi ette võtta, sest PS § 16 ja KKS § 60 keelavad sõnaselgelt selle. Kui politsei aga leiab, et juurdluse huvides oleks vaja saada andmeid posti-telegraafi-telefoni asutistest, siis prokuratuuriga läbirääkides võib ta juurdluse ule anda kohtuuriijale, kellel on õigus postisaladusse tungida.

x) Vastavalt V. Senati Ühend. koos. seisukohale 1894a. on ka meie protsess omaks võtnud, et ametnikud ja ametasutised ei ole õigustatud hindama, kas juurdluse juurde nõutaval paberil on asja kohta tähtsust või mitte, vaid peavad täitma juurdleja ametniku nõudmist.

Läbiotsimise kohta kirjutatakse läbiotsimiseprotokoll. Sissejuhatav osa on vaatlusprotokolliga sarnane, kuid sinna peab märkima ka KKS § 146 nõude, et on tehtud ettepanek läbiotsitavale vabatahtlikult välja anda otsitavad esemed või näidata nende peidukohad. Selle järgi kirjeldatakse läbiotsimise käiku; mida läbi otsiti, mida leiti, kust ja kas asi oli varjatud või peidetud. Viimasest asiolust ole- neb läbiotsitava kriminaalvastutus, (KrS § 149 p.2) kui ta mitte ei ole uuritavas asjas arvatav süüalune. Läbiotsimisel leitud asju kirjeldatakse täpselt, et neid hiljem äravahetada ei saaks. Ka märgitakse, kuhu jäid leitud esemed, milliseid otsiti. Kõige lõpuks märgitakse politsei poolt ka mäрге, et läbiotsimisel midagi kaotsi ei läinud ega rikutud ei saanud. Seda ei nõua KKS eeskiri, kuid see on praksisest välja kujunenud, et kindlustada end haavenud läbiotsi- tava valekaebuste eest, mida endisel ajal, mil veel vaenulikult politseisse suhtuti, sageli ette tuli.

Läbiotsimisel leitud asjad, kui neil on asitõendi väärtus, tunnistatakse asitõendiks ja talitatakse nendega vastavalt asitõen- ditele. Asjad, millised küll saadud süüteo läbi, aga millistel ei ole asitõenduslikku väärtust ega ole ka muud tarvidust juurdluse juurde lisamiseks, antakse pärast nende leidmist ja hindamist allkirja vastu tagasi neile omanikele, kellele need süüteoga ära võetud. Kui aga ühe asja kohta esitatakse mitu nõuet, siis ei saa asja välja anda, vaid nõudjad peavad oma taotlused esitama kohtule.

D. Asitõendite hoidmine ja kogumine.

Asitõendid on esemed, mis tõendavad süüteo fakti. Nad võivad olla mitmesugused. Kõigepealt süütegeline objekt ise, (võtsdokument, -raha) siis süüteo sooritamisevahendid, nagu relvad, mürdriistad, mürgid, siis süütegija poolt süüteo paigale jäetud igasugu esemed ja jäljed. Viimased vajavad veel enne eriti fikseerimist, enne kui neid võib asitõenditena kasutada.

Asitõendit on objektiivseiks tõendeiks

Asitõendid on objektiivseiks tõendeiks süüteost ja vastandina tunnistajaile, ei kannata subjektiivsuse all. Sellepärast pööratakse ka asitõendite kogumisele suurt tähelepanu. Asitõendeid tuleb koguda juba algmenetlusel, kuna siis nad on veel värsked tõendamisjõul kuid neid pole keelatud esitada ka lõppmenetlusele. Asitõendid nagu: süüteo kordasaatmise abinõud, võltsdokumendid ja - rahad, verised või rikutud asjad, ja üldse kõik vaatlusel, läbiotsimise või väljavõtmisel leitud asjad, mis võivad abiks olla süütegija ja süüteo avastamisel, tuleb üksikasjaliselt kirjeldada protokollis, märkides ühtlasi ka nende leidmisega kaasaskäivad asiolud. Asitõendeiks võivad olla ka asjad, mis mõnel muul teel, kui ülal loetletud, juurdluse juurde võetud, ja neil võib olla ka väärtus arvatava süüaluse kasuks.

Asitõendid tulevad võimalust mööda nummerdada, sissepakkida, pitseerida ja juurdluse juurde võtta. Igasugused jäljed, millistel asitõenduslik väärtus, tulevad enne eraldi fikseerida. Jala- ja sõrmejälgede fikseerimiseks ja kaasavõtmiseks tunneb kriminaaljälitamise tehnika mitmesuguseid viise, kuid neid meie ei puuduta, kuna see ala kuulub kriminakistika valdkonda. Niiviisi fikseeritud jäljed muutuvad kohtulikeks asitõendeiks alles siis, kui neid on võrreldud kahtlusaluse sõrme- või jalajälgedega ja leitud sarnased olevat.

Asitõendid pakitakse, nummerdatakse ja pitseeritakse selleks, et hoida nende segiminekut ja vältida hiljem tekkida võivaid vaidlusi nende ehtsuse ja samasuse kohta. Asitõendid, mida juurdluse juurde ei saa lisada, hoitakse politsei ja oskondades alal, sellekohastesse registreisse kantuna. Juurdlusele tehtakse märge selle kohta millises politsei ja oskonnas ja millise numbri all asitõendid hoitakse, et hiljem saaks neid juurdluse juurde nõutada.

Kirjalike asitõenditega talitatakse veidi teistsugusemalt. Kirjalikud tõendid lisatakse pitseeritus übrikus juurdluse juurde, kuid neid ei õmmelda toimikusse. On aga nende kogu niivõrd suur, et neid ei saa lisada juurdluse juurde, siis talitatakse nendega nii, nagu teiste asitõenditega.

Kui asitõendit ei ole võimalik ühelgi teel eraldada ja kaasa võtta leidmiskohalt, aga teda on vaja alalhoida läbivaatuseks oskurite kaudu, siis politsei võtab tarvitusele abinõud asitõendi säilitamiseks, muutuste või hävimise eest. Selleks politsei pitseerib selle koha või eseme nii, et kõrvalised isikud ligi ei pääse ja annab selle ustavate isikutele hoiule või korraldab ise valvet. Kui on vaja asitõendist võtta proove, et neid saata keemilisele või mikroskoopilisele uurimisele, siis võetakse ainult osa asitõendist, kuna ülejäänud osa hoitakse alal vajaduse korral ekspertiisi kordamiseks. Samuti talitatakse esemetega, millised uurimisel võiksid hävida või muutuda.

17. Politsei poolt tarvitatavaist sundvahendeist kahtlusaluse kohta juurdluse l.

Kohtuliku menetluse läbiviimiseks ja otsitava tõe leidmiseks kohus vajab isikuid, eriti süütegijat, sest ainult mõned kergemad süüteod võivad tagaselja ja käskotsusega otsustatud saada. Süütegija on kohtule vajalik ka selle poolest, et tema süüdimõistmisel sooritada kohtuotsust tema suhtes.

Politsei poolt tarvitatavaist sundvahendeist kahtlusaluse vastu on ühed säärased, mida politsei KKS-u ettekirjutisel oma suval võib ette võtta ja teised on teiste algmenetlust teostavate ametnike nõudel ettevõetavad toimingud. Meid huvitavad just eestkätt esitinime-
tatud.

1. veebruaril, 1935.a. jõustus meil kehtiv KKS ja sellest tingitult ka politsei seati vahistamise küsimuses täiesti uuele alusele.

1920.a. põhiseaduse järgi võis kodanikke nende isiklises vabaduses kitsendada ainult kohtuvõimude korraldusel. Vastavalt sellele andis KKS politseile vägapiiratud kujul vahistamise õiguse kahtlusaluse vastu. KKS § 62 eeskirja järgi võis politsei süüalust tõkestamise otstarbel vahistada ainult süüteoalt tabamisel. Süütegude all

tuleb mõista kuritegusi ja raskeid kuritegusi selles mõttes. tegelikus elus tuleb aga väga harva niisuguseid juhtumeid ette, kus politsei otse süüteolt tabab süütegija. KKS § 63 L.2 järgi oli politseil võimalik ka säärast süüteolt mittetabatud süütegijat, keda kahtlustatakse kuriteos või raskes kuriteos, ja kelle isikut ei olnud enne võimalik kindlaks teha ega vahistamisluba nõutada, kinnipidada ja keeldumise korral sunniviisiliselt toimetada kohta, kust võimalik kohtuvõimudelt luba nõutada vahistamiseks.

Belkirjeldatust nähtub kui võrd piiratud oli politsei vahistamise küsimuses ja nii uus KKS sel alal osutus hulga halvemaks ja eluvõõramaks ex-Vene KKS-ust.^{x)} Pealegi KKS § 63 L.2 ettenähtud kord loos isesuguse kohtuvõimudelt vahistamiseloat nõutamise mooduse, mis polnud sugugi otstarbekohane ja kooskõlas seaduse üldmõttega.^{xx)} Selle loa andmise kord, vastutus ja saamise kontroll polnud sugugi seadusega korraldatud ja seda võis isegi telefoni teel anda. See kord oli otse vastoluski 1920.a. PS § 8 sättega, mille respektseerimiseks ta oli antud. Nimelt politsei võis süüteolt mittetabatud kahtlusaluse, kinni pidada ja teda isegi sunniviisiliselt kaasa viia vahistamise loa nõutamiseks. Kas aga kinnipidamiseks ja kaasaviimiseks kahtlustused süüaluse vastu küllaldased olid, see polnud tähtis.

Nii jõuti politseis ja ka meie juristide peres varsti arusaamisele, et see kord pole kooskõlas seadustiku mõtte ja muuga, pealegi, kus politsei juurdlusele oli antud eeluurimisega võrdne jõud. Tekkis vajadus muuta KKS-u vastavaid paragrahve, kuid põhiseadus oli sellele takistuseks.

1937.a. Rahvuskogu poolt väljatöötatud ja praegukehtivast põhiseadusest kõrvaldati isikupuutumatus osas kitsendav tõlgedamine, " a i n u l t k o h t u v õ i m u o t s u s e l ", ja nüüdne PS § 10 L.3 ütleb, et kedagi ei või vahistada ega isikulisel vabaduses kitsendada muidu kui seaduses ettenähtud juhtumitel ja korras. Sellest järeldub, et kui on kedagi vaja isikulisel vabaduses

x) Ex-Vene KKS § 257 politseilist vahistamist lubas laiemalt.

xx) Vaata "Oiguse" 1932.a. K. Frankmann lk. 354 j.j.

kitsendada, siis võib see teostuda seaduses ettenähtud juhtumel ja korras. Vastavalt uuele põhiseadusele muudeti ka KKS vastavaid paragrahve 1938. a. lõpul KKS muutmise ja täiendamise seadusega.^{x)}

Sellega on politsei saanud nüüd otstarbekama ja elulisema vahistamise korra, mis võimaldab edukamat süütegude jälitamist. See on ka loomulik, sest politsei on peamisi organe süütegude jälitamisel ja süütegijate tabamisel.

Nüüd vaatleme neid "s e a d u s e s e t t e n ä h t u d" juhte, mil politsei võib kodanikke nende isikulises vabaduses kitsendada. Peale KKS-us ettenähtud juhtude on ka teisi seadusi, mis võimaldavad kodanikke nende isikulises vabaduses kitsendada,^{xx)} kuid need meid otseselt ei huvita. Meie pöörame tähelepanu just KKS-us ettenähtud juhtudele.

Uus kord vahistamises on maksev juba üks aasta, kuid selle kohta pole seni ilmunud seletusi ega kommentaare autoriteetseilt isikuilt, väljaarvatud Kohtukoja prokuröri juhtnõõrid KKS § 68 alusel.^{xxx)} Politseilehes on mõningate autorite poolt selle üle kirjutisi olnud, kuid need piirduvad rohkem paragrahvide tsiteerimisega.

Asume otsese seaduse teksti vaatlusele vastavaist paragrahvidest. KKS § 60 L.2 annab politseile õiguse kahtlustatavat sunniviisiliselt ülekuulamisele viia. See on aga üksnes siis võimalik, kui isikut kahtlustatakse kuriteos või raskes kuriteos ja selle kohta on juurdlus käimas. Niiviisi sunniviisiliselt ülekuulamisele viidu on politsei kohustatud kohe ülekuulama ja peale seda viivitamata ka vabastama, kui teda pole tõkestamise otstarbel vaja vahistada. Kahtlustatava sunniviisil ülekuulamisele toimetamise põhjuste ja ülekuulamise kestvuse kohta teeb politsei juurdlusele märkuse.

x) Vaata RT, 1938, 106, 917

xx) Vaata Kaitseisuk. sead. § 23, Maksukar. sead. § 108, Politseias. kuj. määr. § 63, j. t.

xxx) Vaata Kohtukoja prok. kiri 12. I. 39. Nr. 82

Eelkirjeldatud kord võrdub umbes eeluurimisel kohtuuriija poolt süüaluse ülekuulamise korrale ja ülekuulamisele kutsumisele. Ainult politsei kutsub kahtluselust suuliselt ja selle keeldumisel tarvitab kohe sundtooma. Et KKS § 60L:2 alusel kahtluseluse sundtoomine seaduspärane oleks, selleks tuleb politseil jälgida mõningaid seaduslikke eeldusi, peale nimetatud paragrahvis ülesloetud juriidiliste aluste. Nendeks eeltingimusteks on nimelt:

- 1) juurdluste toimetamine,
- 2) kuritegu või raske kuritegu,
- 3) põhjused, mis tingivad sundtooma tarvitamise,
- 4) eeluurimise eeskirjad.

Kedagi ei või sunniviisiliselt viia ülekuulamisele asjas, mille kohta pole alustatud juurdlust. Juurdluste andmeist peab nähtuma ka, et juureldav süütegu on kuritegu või raske kuritegu. Juurdluste andmed peavad näitama ka neid põhjusi ja ajendeid, milliste põhjal kahtlustatakse teatud kodanikku, kelle vastu tahetakse tarvitada sundtooma ja need ajendid peavad põhjendatud olema. Eelkirjeldatust nähtub kui võrd tähtis on esimene eeltingimus. Teise juures pole vaja pikemalt peatuda.

Kolmanda eeltingimuse rakendamist nõuab § 60 viimane lause.

Politseile pole antud õigust igat rasket kuriteos või kuriteos kahtlustatavat kodanikku sundtooma abil ülekuulamisele tuua, vaid ainult neid, kellede ülekuulamine nende asu- või elukohas puhttehniliste või muude ülekuulamistsegavate asiolude tõttu võimata on. Politsei võib alati paluda tunnistajaid jaoskonda ülekuulamisele, kuid sundida ta neid ei saa. Samuti ei saa politsei sundtooma abil tuua kuriteos või rasket kuriteos kahtlustatavat ülekuulamisele tema elukohast, kui seal kõik eeldused olemas tema rahulikuks ülekuulamiseks. Sellest järeldub, et politsei võib tarvitada sundtooma kahtlustatava suhtes, kui on teda vaja kellelegi ette näidata või temale kedagi ette näidata või asitõendeid ette näidata, kui on vaja teda vastastamise teel või paikliku ülevaatuses olevais asjus ülekuulata, või muis asjus. Ka on

sundtooma tarvitamiseks alus olemas, kui on vaja täita KKS § 244 eeskirja. Ülekuulamiskohaks võib olla ka mõni teine koht, aga mitte ainu-
üksi politsei ametruumid, kus võimalik kahtlustatavat segamatult võib
üle kuulata.

Viimane eeltingimus on arusaadav, kuna politsei üldse toimetab
juurdlust eeluurimiseeskirjade järgi. Sellest tingitult ei tule sund-
tooma abil ülekuulamisele toodud kohelda vahistatute kohta käiva
režiimi, vaid nagu kohtusse või kohtuuriija juurde sundtooma abil
toimetatava tunnistaja kohta käiva korra kohaselt.

Sundtooma abil ülekuulamisele toodud kahtlusaluse peab polit-
sei kohe üle kuulama hiljemalt 12 tunni/jooksul^{x)} ja peale ülekuula-
mist ka kohe vabastama, kui teda pole vaja tõkestamise otstarbel vahis-
tada. Enne kahtlustatava seletuse protokollimist tuleb juurdlusele
teha märge, millistel põhjustel ei olnud kahtlustatavat võimalik koha-
peal üle kuulata ja teda oli vaja sundtooma abil ülekuulamisele toime-
tada, ja veel kudas ja kus see sundtooma korraldus tehti. Peale ülekuu-
latava seletust tuleb teha märge juurdlusele ülekuulamise aja kestuse
kohta.

x) KKS § 189 alusel peab kohtuuriija eeluurimisel sunniviisil toodud
süüaluse hiljemalt 24 tunni jooksul üle kuulama. Peale esimese 12
tunni möödumist, kui pole kohtuuriijal võimalik süüalust üle kuulata,
koostab ta viivitamise põhjuse kohaselt protokollid.

See on eeluurimiskord, millega ka politsei peaks seotud olema.

KKS § 68 alusel aga Kohtukoja prokurör oma juhtnõõridega (12.I.39.nr.82)
lõi politsei kohta erikorra. Nimelt ülekuulamine peab toimuma igal
juhul 12 tunni jooksul. Erandina, kui on tegemist raskemat või tähtsamat
liiki süüteoasjaga ja ühenduses kahtlustatava seletusega on tarvilik
selgitada mõnd olulisemat tõendit, võib politsei ülekuulamist katkestades,
seda jätkata ja lõpule viia ka peale 12 tunni möödumist, kuid ainult

Eelõeldu oli kõik sundtooma, kui ühe isikulist vabadust rikkuva vahendi kohta. Vahistamise aluseid leiame KKS § 62 ja 63.

KKS § 62 on järgmine:

Juurdluse toimetamisel on politseil õigus raskes kuriteos või kuriteos kahtlustatavat tõkestamise otstarbel eeluurimise eeskirjade järgi vahistada järgmistel juhtudel:

- 1) kui kahtlustatav on tabatud süüteolt,
- 2) kui süüteo pealtnägija on kahtlustatavas süütegija ära tunnud,
- 3) kui kahtlustatav on ilmunud süütunnistusele või on annud süütunnistust sisaldava seletuse,
- 4) kui kahtlustatava juures või tema elu- või töökohas on leitud ilmseid süüteo jälgi,
- 5) kui süüteo kordasaatmise abinõud või süüteo kordasaatmist tõendavad muud esemed kuuluvad kahtlustatavale või kui neid on leitud tema juurest,
- 6) kui kahtlustatav pärast süüteo kordasaatmist on teinud katsed põgeneda või on põgenenud oma elukohast,
- 7) kui kahtlustataval puudub kindel elukoht.

Politsei on kohustatud vahistatu ühes juurdlustoimikuga hiljemalt 72 tunni jooksul, arvates vahistamise momendist, üle andma alluvuse järgi vastavale kohtuuriijale või jaoskonnakohtunikule, kui prokuratuuri esindaja ei ole vahepeal juurdlust ühes vahistatuga

prokuratuuri esindaja loal, mis selleks peab eraldi antud olema.

Põhjendid, loa saamine ja täiendava ülekuulamise aeg tuleb samuti juurdlusele märkida vastavas järjekorras.

KKS lubab politseil in flagranti tabatud süütegijaid vahistada.

x) In flagranti süütegudeks loeb IKKS toimuvat süütegu seisundis, kus politsei või eraliskud ajavad taga süütegijat otse peale süüteo sooritamist või kui kahtlusalune on tabatud asjaloga või jälgedega, mis lubavad oletada, et tabatu on süüteo sooritanud hiljuti (IKKS, art. 237)

oma korraldusse nõudnud, missugusel juhul prokuratuuri esindaja peab vahistata sellesama tähtaja jooksul kas vabastama või ühes juurd-lusega alluvuse järgi üle andma kohtu-uurijale või jaoskonnakohtu-nikule. Igast vahistamisest on politsei kohustatud viivitamata, kuid hiljemalt 24 tunni jooksul, esitama kirjaliku teate prokuratuuri esindajale.

Eelnimetatud paragrahvis on loetud üles need seaduslikud alused, mil politsei võib kahtlustatava vahistada. Ka siin esinevad eeltingi-mused, milliste olemasolul on politseil võimalik seaduslikke aluseid kasutada vahistamisel. Need on samased, nagu § 60. juures, ainult kolmanda eeltingimuse asemel on siin: antud süüteo peab ilmema kahtlustatava suhtes tõkestamise vajadus. Tõkestamise otstarbel vahistamise vajadus ilmneb selle järgi, kas on karta, et: kahtlus-alune võiks eeluurimise või kohtu eest kõrvale hoiduda, süüteo jälgi kõrvaldada, või tõendusid moonutada. (§ 212).

Võtame nüüd lähema vaatluse alla § 62 leiduvad vahistamise alused. Esimene punkt ütleb, et politsei võib raskes kuriteos või kuriteos-kahtlustatava vahistada siis, kui see on tabatud süüteolt. Jääb lahti-seks küsimus, kuidas peab politsei siis talitama, kui ta kahtlustatavat otse süüteolt ei taba, vaid hetk hiljem ja süüteo paigast 300-400 m eemal. Et seesuguseid juhtumisi sagedamini ette tuleb, kui otse süü-teolt tabamisi, eriti just varguste korral, ja kui puuduvad eeldused p.2-7 rakendamiseks, siis on see küsimus küllaltki akuutne. P.1. täpse sõnastuse järgi pole politseil õigus säärasel korral kahtlus-tatavat vahistada.

Ex-Vene KKS § 257 oli see punkt paremini redigeeritud, nii et politseil oli võimalus mitte ükski ainult süüteo sooritamisel, vaid ka kohe peale seda võimalus vahistamist ette võtta. Ka Itaalia 1931.a.

KKS lubab politseid in flagranti^{x)} tabatud süütegijaid vahistada.

x) In flagranti süütegudeks loeb IKKS toimuvat süütegu seisundis, kus politsei või eraisikud ajavad taga süütegijat otse peale süüteo soori-tamist või kui kahtlusalune on tabatud asjadega või jälgedega, mis lubavad oletada, et tabatu on süüteo sooritanud hiljuti (IKKS, art.237)

Kaldun arvama, et ka meie KKS § 62 p.1 peaks tõlgendama pisut laiemalt Esimese punkti rakendamisel ei saa kinni pidada ka nõudest, et juurdlus peab süüteo kohta käimas olema. Kui politsei ise sattub sooritavale süüteole, siis ei saa ta ette juurdlust toimetada ja siis alles süütegija vahistada, vaid vahistab kohe süütegija.

Teise punkti sisu on selge ja see selgusetusi ei tekita. Ainult politsei peab kindel olema, et pealtnägija kindlasti tunneb kahtlustatavas süütegija ära. Pealtnägija kahtlemise korral ei saa p. 2. tarvitada.

Kolmanda punkti esimene osa ei tekita raskusi käsitamisel, kuid teine osa, "...või on annud süütunnistust sisaldava seletuse," on keerulisem käsitada. See tähendab seda, et kui süütegija ilmub ise süütunnistusele, siis on tema ka ühtlasi juurdluse algatajaks samas asjas, kui ta aga on annud süütunnistust sisaldava seletuse, siis on juurdlus juba käigus ja süütegija kuulatakse tunnistajana üle ning tema seletab, et on süüteo sooritanud. Teise osa juures tuleb tähele panna, et süütunnistust sisaldav oleks antud just algmenetlust teostavaile võimudele, kuna eraisikuile antud seletus ei anna põhjust vahistamiseks, kui ta seda politseile või teistele algmenetlust teostavaile võimudele ei kinnita.

Tuleb tõsitada veel, et kahtlustatava seletuse vastolu tunnistajate öeldiste ja objektiivsete andmetega ei ole veel süütunnistust sisaldav seletus ja seda ei saa rakendada p.3 all.

Neljandas punktis ilmsete süüteo jälgede all, mida leitud kahtlustatava juures ~~või tema elu või töökohas~~, tuleb mõelda iga-sugu jälgi, mis süüteost või süüteo paigalt jäänud kahtlustatava ihule või riietele, nagu veri, kehavigastused tapmiste puhul ja varguste puhul igasused aine, nagu mee, rasva j.n.e. jäljed.

Siia alla tuleks viia ka süüteo paigalt leitud sõrme jäljed, millised kahtlustatava sõrmejälgedega võrreldes leitakse identsed olevat.

Mida aga mõelda ilmsete süüteo jälgede all, milliseid leitakse kahtlustatava elu- või töökohast?

Nende jälgede all mõistame meie igasugu muutusi välisilma esemeil, millised tekitatud tegemuste tagajärjel. Need teatud faktid, milliseid saab teaduslikult uurida ja sellest loogilise mõtlemiseprotsessi tagajärjel teha teatud järeldusi nende tekkimise, tekitamise ja eseme kohta, millega need tekitatud. Kui neid järeldusi saame kuidagi seosesse viia süüteo ja kahtlustatavaga, siis annavad need jäljed juba kahtlustamiseks teatud aluse.

Et igasugu jälgi jääb süüteo paigale ja süütegijale, kuid kuidas neid süütegija elukohta tekkib, jääb arusaamataks.

Võiks ju arvata, et kahtlustatava elukohast leitakse mõni jälg, mis viitab seosele süüteoga. Näiteks süütegija süütegu sooritades puutub kokku süüteo paigal mõne määrduva ainega. Kahtlustatava elukohast leitakse sama määrduva aine jälgi. Kas on siin stegemist süüteo kui niisuguse jälgedega või mitte? Ja kas nad moodustavad "ilmsed süüteo jäljed" § 62 p.4. mõttes, jääb lahtiseks.

Ilmsete süüteo jälgede all ei saaks mõelda süüteo paigalt riisunud esemeid, nagu arvab üks kirjutise autore Politseilehes.^{x)} Selle võimaluse kõrvaldab järgmine sama § p.5. Nimelt on seal öeldud, et kui süüteo kordasaatmise abinõud või süütegu kordasaatmist tõendavad muud esemed kuuluvad kahtlustatavale, või kui neid on leitud tema juures.

Politseilehe kirjutise autori väide, et eelnimetatud esemed peavad ilmingimata kuuluma kahtlustatavale, ei ole õige. § 62 p.5 väljendusviis on alternatiivne - "kui need kuuluvad kahtlustatavale, või kui neid leiti tema juures." Viimane lauseosa pole täienduseks eelmisele osale, ega eelmine ka viimasele, vaid annab iseseisva aluse p.5 rakendamiseks.

x) Vaata "Politseileht"-1939 lehek.290 A.Mägiso kirjutis

x) "Vahistamine KKS § 62 alusel."

Mis süüteo kordasaatmise abinõude all tuleb mõelda, on selge. Selge pole aga samuti süüteo kordasaatmist tõendavad muud esemed. Nendeks võiksid olla näiteks süüteo paigalt riisunud esemed, kahtlustatava juurest või elukohast leitud esemed, mis pole süüteo kordasaatmise abinõud, aga siiski teatud määral süütegu aitavad tõendada. Näiteks tapmiskohale on maha jäänud üks pussnuga ja üks pussnoa tupp leitakse kahtlustatava elukohast, millesse täpselt sobib see pussnuga. See pussnoa tupe leid ei ole ilmne süüteo jälg, vaid muu ese, mis tõendab, et puss kuulub kahtlustatavale ja see võiks ka süütegija olla. Samuti on lugu kahtlustatava elukohast leitud jalanõudega, milliste poolt tekitatud jäljed on identsed süüteo paigale jäänud jalajälgedega. Nii arutledes jõuame viimaks kahtlustatava elukohas leiduvate esemete juurde, millel leidub "ilmseid süüteo jälgi", kuid nad ei ole seejuures süüteo kordasaatmise vahendid. Näiteks verepripsmed kahtlustatava ärapeidetud riietel.

Võib olla on seaduseandja ehk tahtnudki nende viimasi mainitud iseloomuga esemete all mõelda ilmseid süüteo jälgi? Kuid nad sobivad ka p.5. tähendatud "süüteo kordasaatmist tõendavate muude esemete alla"

Oleks vajalik, et lahkarvamuste vältimiseks antaks autoriteetne seletus eelkirjeldatud § 62 punktide kohta.

Kuuenda punkti mõte on selge, samuti ka seitsmes punkt. Viimane, s.o. seitsmes puudutab just hulkureid, kellel varanduse puudumisel alalist elukohta ei ole BES mõttes ja kes on majaraamatu pidamise kohuslikus piirkonnas aadressbüroodes registreerimata.

KKS § 62 on loetletud politsei kohta vahistamisalused ja mujal neid ei leidu. Kohtukoja prokurör oma juhtnõores on väljendanud, et prokuratuuri ettepanek KKS § 63 alusel annab politseile veel ühe vahistamisaluse^{x)}

x) Vaata Koht.-koja prok. juhtn. 121.39.nr.82- Vaata ka Politseileht 1939 lehek. 293.

Sellelega ei saaks nõustuda järgmistel kaalutlustel. Nimelt puudus enne KKS-u muudatust prokuratuuril vahistamisõigus, sest tema ei ole kohtuvõim.^{X)} Seega ei saanud ta anda ka politseile vahistamisluba. Temal oli ainult järelvalve vahistamise seaduspärasuse üle ja võis teha kohtu-uurijale ettepaneku vahistamiseks, mis aga polnud kohtu-uurijale obligatoorne, vaid ettepanekuga mittenõustumisel esitas kohtu-uurija selle lahendamiseks ringkonnakohtule.^{xx)} Politsei suhtes polnud temal vahistamise ettepaneku õigust. Nüüd muudetud KKS § 63 on prokuratuuri esindajal ka politsei suhtes vahistamise ettepaneku õigus expressis verbis väljendatud. Prokuratuuri esindaja ettepanek on politseile obligatoorne, sest politsei on juurdluse toimetamisel prokuratuuri vahenditus käsutuses. Politsei ei saa prokuratuuriesindajaga vaielda, ega oma vastuväiteid esitada teistele võimalikele lahendamiseks.

Mida aga peab sisaldama prokuratuuri ettepanek politseile kellegi isiku vahistamiseks? Kas peab see põhjendatud olema või mitte?

Kaldun arvama, et prokuratuuri esindaja ettepanek peaks põhjendada KKS § 62 loetletud ajendeil, mis olgu ettepanekus näidatud.

Kohtukojaprokuröri juhtnöörides politseile nõuab, et vahistamise määrus koostataks eeluurimiseeskirjade järgi ja sisaldaks kõiki KKS § 216 ettenähtud andmeid ja annab isegi samas kolm näitlikku vahistamise määruse vormi. Viimastest ühestki ei nähtu, et seal oleks vahistamisalusena märgitud prokuratuuri esindaja ettepanek.

Kui puuduvad KKS § 62 loetletud vahistamise alused ja eeltingimused, siis ei loo seaduslikku vahistamisalust ka prokuratuuri esindaja ettepanek KKS § 63 alusel. Politsei respektseb küll ehk

x) KKS-u endine § 63

xx) KKS § 105 L.2.

prokuratuuri esindaja ettepanekut, kuid siis seob ta end vastutusega, kuna vahistamisteostaja on ikka politsei.^{x)}

Vahistamise korral tuleb politseil koostada vahistamise määrus, kus märgitakse aeg, mil määrus tehtud, kahtlustatava nimi, perekonnanimi ja sünniaeg, süüteo kirjelduse, milles kahtlus alust kahtlustatakse, vahistamise otstarb ja selle alused ja määruse koostaja allkiri. Vahistamise otstarbena märgitakse enamasti tõkestamist neil eeldustel, mis eelpool kirjeldatud.

Vahistamisest tuleb viivitamata prokuratuuri esindajat kirjalikult informeerida. Selle kirjaliku teate all mõtleb Kohtukoja prokurör oma juhtnööres vahistamise määruse ärakirja, mis politseil prokuratuurile saata tuleb. Selle kohta tehtakse juurdlustele märge. Vahistamise määrus tuleb ka vahistatule hiljemalt 24 tunni jooksul peale vahistamist kuulutada allkirja vastu määrusel. Vahistatu saadetakse ühes ühe ärakirjaga määrusest vangistusasutisse, kust allkiri vahistatu vastuvõtmise üle vastu antakse, milline lisatakse juurdluste juurde. Vahistatu palvel võtab politsei abinõud tarvitusele vahistatu valveta jäänud vara ja tema alaealiste laste eest hoolitsemiseks. Üliõpilaste või muude õppeasutiste kasvandike vahistamisest tuleb teatada Ülikooli Valitsusele või vastava õppeasutise juhatajale. Samuti tuleb teatada riigi- või omavalitsuse asutiste ametnike vahistamisest nende ametissemäärava ülemale või järelevalve asutistele ja tegevas sõjaväes teenistujate vahistamisest nende otsestele ülemustele.

Vahistatu peab hiljemalt 72 tunni jooksul vastavalt asiallumusele kas jaoskonnakohtunikule või kohtu-uurijale üle andma ühes juurdlustega, kui prokuratuuri esindaja enne pole teda oma kätte nõudnud. Vahistatud tegelikult üle ei anta, vaid juurdlus

x) Vaata riigiteen. sead. (RT 1924, 149, 97) §26 ja ka

Riigikohtu Admin. Os toim. 607 II- 1927.

andetakse jaoskonnakohtunikule või kohtu-uurijale, kes on kohustatud vahialuse oma järgi ümber vahistama või vabastama. Selle 72 tunni jooksul võib vahistatu vabastamiseks korraldusi teha juurdlust toimetav ametnik, tema ülemus ja prokuratuuri esindaja. Kui vahistamine on toimunud prokuratuuri esindaja ettepanekul, siis peab vabastamiseks olema viimase luba või nõusolek.

Vahistamine on politsei õigus aga mitte kohus, väljaarvatud prokuratuuri esindaja ettepanek, mis on politseile obligatoorne. Sellest võib järeldada, et ühel juhul vahistab politsei kahtlustatava, teine kord jätab vabadusse. Kõik oleneb tegelikust olukorrast ja KKS § 212 kirjeldatud tingimustest.

18. Juurdluse esulgemine, seistamine ja

Kriminaalõiguse lõpetamine.

Politsei poolt alustatud juurdluse saatusel otsustavad mitmesugused põhjused ja asiolud.

Juurdluse kestel on politsei kohustatud juurdluse üks kõik millises staadiumis prokuratuuri esinadjale üleandma viimase nõudmisel (§62) või kahtlustatava vahistamise korral 72 tunni möödumisel kas kohtu-uurijale või jaoskonnakohtunikule. Samuti on politsei kohustatud prokuratuuri esindaja nõudmisel juurdluse viivitamata edasi andma kohtu-uurijale (§ 64). Politsei võib ka oma suvalised juurdlused, mis lõpule viimata, anda üle kohtu-uurijale. See on sel juhul, kui juurdluse huvides on vaja ette võtta mõnd toimingut, mille sooritamiseks pole politsei õigustatud. Neil juhtudel tuleb enne läbi rääkida prokuratuuri esindajaga.

Kui politsei ei leia juurdluse jätkamiseks alust:

- 1) süüteo tunnuste puudumisel,
- 2) kriminaaljälitamise algamise või jätkamise seaduslike takistuste tõttu,
- 3) kui ei ole korda läinud avastada süütegijat,

siis ta katkestab juurdluse ja esitab selle ringkonnakohtule alluvais asjus prokuratuuri esindajale ja jaoskonnakohtule alluvais asjus - vastavale jaoskonnakohtunikule. Siin on ülesloetud need juhud, kus politsei ilma mingit korraldust ootamata lõpetamata juurdlused edasi saadab. Vaatleme neid juhte lähemalt.

Esimesel juhul on juurdluse algamisel süüteo tunnuseid olnud, kuid hiljem juurdlusel on need ära langenud. See on arusaadav ka sellepolest, et politseile obligatoorseiks juurdluse algamise ajendeiks on teiste hulgas ametvõimude teadaanded ja prokuratuuri esindaja. Need teadaanded ei ole vaja põhistada ja tihti osutuvad nad kergeiks, eriti esimesed.

Teiseks juhuks on kriminaaljälitamise algamise või jätkamise seaduslikud takistused.

Kriminaalõiguslikult on süütegu sooritatud, kuid alati ei alustata jälitamist ja alatud jälitamine kuulub lõpetamisele. KKS-us §§ 6, 7, 17, 20, 21, 25, 27 ja KrS § 40 on ettenähtud need seaduslikud takistused millede olemasolul jälitamist ei alata ja alatud jälitamine kuulub lõpetamisele.

Siis peale eelnimetatud paragrahvides leiduvate takistuste tuleb ette veel mõningaid takistusi. KrS § 537 on karistus ette nähtud "s e a t u d k o r r a s" leiu teatamata jätmise eest. See seatud korras teatamise aeg ongi üheks jälitamise takistuseks.

Leiu teatamise aega reguleerib BES § 735^x mis on 3 nädalat. Kui nüüd keegi A kaotab mingi asja ja selle leiab keegi B kellegi C pealtnägemisel ja jätab asja esialgu oma kätte. C tuleb enne 3. nädala möödumist politseile avaldama, et B on leidnud ühe eseme, aga politseile pole sellest teatanud, siis politsei ei saa enne juurdlust alata, kui seatud korras teatamise aeg (3näd.) läbi on.

x) BES § 735-.. Kui kaotaja ei ole leidjale teada, siison viimane kohustatud teatama leiust kohalikule politseile hiljemalt 3. nädala jooksul, arvates leiu päevast.

vahel ei ole.

Kriminaaljälitamise algamise või jätkamise seaduslikud takistused tulevad selgitada vormiliselt, s.t. juurdlusega, sest muidu ei oska ette kujutada, kuidas need selguks. Teiseks politsei ei ole ise otsustajaks, kas on asjas olemas takistused, või mitte. põhjendatud arvamusel olles selles suhtes ta esitab andmed kas jaoskonnakohtunikule või prokuratuuri esindajale.

Nii et politsei on kohustatud alati igal juhul juurdlust algama süüteo tunnuste olemasolul, vaatamata, et jälitamise seaduslikud takistused selleks olemas. Juurdlus peab kestma säärases asjas vähemalt seaduslike takistuste vormilise selgitamiseni^{x)}

Lõpule viidud juurdlused esitab vastav komissar vastavalt asi-allumuse järgi kas kohtu-uurijale või jaoskonnakohtunikule. Seda tehtakse kas lihtsa saatekirjaga või aimatakse järgi süüdistusakti.

Meie KKS ei^{määr} kaua võib juurdlus kesta või kui täielik ta peab olema. See asi on jäetud politsei juurdluse juhi- komissari otsustada suvaliselt. Üldiselt on juurdlus täielik siis, kui on selgitatud, et juurdlusel olev tegu sisaldab süüteo tunnuseid, resp. vastab mõne KrS eriosa paragrahvis ettenähtud teokoostisele, et juurdluses kahtlustatav on arvatav süüteo kordasaatja ja et asjas puuduvad kriminaaljälitamise seaduslikud takistused. Peale juurdluse ära saatmist täiendavalt ilmsiks tulnud asiolude kohta võib politsei oma algatusel ette võtta üksikuid juurdlustoiminguid, millised ta siis viivitamata järgi saadab juurdlusele.

Lõpuks tekkib ka küsimus, kas on politsei tegevuse peale juurdlusel võimalik kaevata? Ex-Vene KKS § 493 järgi oli see võimalik, kuid kehtivas KKS-us seda võimalust ei ole. KrS peat. 37 teenistusalaste süütegude all on KKS loetletud algmenetluse toimingutes kordasaadetud süüteod kirjeldatud §§ 611 ja 636, kuid need on delicta sui generis ja prokuratuur sellest teada saades laseb süütegijate kohta juurdluse alustada, aga see asiolu ei mõjuta seda juurdlustoimikut, mille sooritamisel süütegu sooritati juurdleva ametniku poolt.

x) Lähemalt põhjendatud lõpu juurdluse algamise korral prokuröride vastu.

KKS § 755 alusel jaoskonnakohtunikud teatavad prokuratuuri esindajale politsei poolt ülesannete mittetäitmisest neile alluvais asjus ja prokuratuuri esindaja annab neile teadaandeile käigu seadud korras.

E E L U U R I M I N E.

1. E E L U U R I M I N E. Ü L D E E S K I R J A D.

Eeluurimine on moodsates kriminaalprotsessides üks algmenetluse alaliike. Ex-Vene KKS-us oli eeluurimine ainuke ennekohtulik uurimus süüteo asja terves ulatuses. Kehtiva KKS-u järgi on algmenetlus liigitatud juurdluseks ja eeluurimiseks ja mõlemad on iseseisvad, ennekohtulikud vormilised uurimisedingud. Raskemais süütegudes harilikult esinevad nad mõlemad või ainult eeluurimine aga jaoskonnakohtule alluvais asjus esineb ainult juurdlus.

Vastavalt eelkirjeldatud asioludele on nüüd kehtiva KKS-u järgi eeluurimise ulatus ja ülesanne hoopis teine, kui Ex-Vene KKS-u aegne.

Ex-Vene KKS-u järgi olid eeluurimise ajendeiks ka kõik praegukehtiva juurdluse algamise ajendid. Juurdluse legaliseerimisega tuli paratamatult sealt palju kärpida, et ärahoida paraleelset tööd politsei ja kohtu-uurija vahel. Ehkki kehtiva KKS-u järgi on eeluurimise algamise ajendeid vähendatud ja teda lähendatud uue mate protsessitüüpide eeluurimisele, on meie eeluurimine siiski küllaltki erinev teistest Lääne-Euroopa protsesside eeluurimistest. Näiteks Austria KKS lubab eeluurimist alustada ametlikus süüdistuskorras jälitatavais süütegudes ainult prokuratuuri ettepanekul ainult kindla isiku vastu, keda prokuratuuri esindaja oma ettepanekus nimetab (§ AKKS § 92) Sama vaatekohta väljendavad ka Itaalia ja Poola KKS-ud. Meil on aga eeluurimine võimalik ka ilma kahtlustavat teadmata, kui ainult teised eeluurimise ajendid on olemas. Erandina teenistusalaste süütegude eeluurimisele pööramise määrus Riigikohtu poolt kohtunike, kohtu-uurijate ja prokuröride vastu,

peab sisaldama mitte üksnes süüteo nimetust, vaid ka isikut, kelle vastu tuleb eeluurimist alustada.^{x)}

Eeluurimine on sunduslik kõigis ringkonnakohtule, Kohtukojale ja Riigikohtule alluvais avaliksüüdistuskorras jälitatavais süütegudes enne süüaluse kohtu alla andmist, ja ringkonnakohtule alluvais erasüüdistusasjus ainult varguses, kelmuses ja omastamises, mis korda saadetud abikaasade, ülenevate ja alanevate sugulaste vahel.

Eeluurimine on sunduslik vaid selleks, et süüalust kohtu alla anda. Kui aga süüteo asi kuulub mingil põhjusel lõpetamisele või peatamisele, siis pole eeluurimine sunduslik ja lõpetada või peatada võib juurdluse andmete põhjal.

Eeluurimise sunduslikkuse nõue on tingitud KKS §§ 87 ja 263, ja ühtlasi ka sellest, et politsei juurdlusel ei esine süüalust, kelle kasuks võiks politsei eelnimetatud paragrahve rakendada. Politsei kuulab kõik asjas esinevad isikud üle tunnistajaina, nii ka arvatava süütegija. Nii võivad juurdlusel kogutud andmed osutada ühekülgselt ja rõhutada ainult süüd, kuna süüalust kaitsvad asiolud võivad jääda selgitamata. Alles pärast kahtlusaluse süüalusena vastutusele võtmist kohtu-uuriija poolt esineb asjas süüalune ja kohtu-uuriija oma algatusel, kui ka süüaluse palvel on kohustatud süüaluse kaitseks koguma tõendeid. See eeluurimise sunduslikkus on otse kahtlusalusele nagu kasuks, kuna ta onab siis poolena õigusi enda kasuks tõendeid esitada. Sellepärast ongi ka eeluurimine sunduslik KKS § 73 loetletud asjus peamiselt selleks, et anda süüalusele enne kohtu alla andmist enda kasuks ette tuua kõiki tõendeid, mis võiks ära hoida asjatult ja ilmsüütult kohtu alla sattumist juurdluse ühekülgselt andmete põhjal. Neid võidakse nende ühekülgsuse tõttu kergesti ümber lükata. Eeluurimine ringkonnakohtule alluvais erasüüdistus asjus varavastastes süütegudes lähedaste

=====

x) Vaata R. Räägo õpperaamat lehek. 389.

sugulaste vahel on tarvilik seepärast, et politsei neis asjus üldse juurdlust ei toimetata ja ilma ennekohtuliku uurimiseta on neid asju nende keerulisuse tõttu kohtus raske otsustada.

2. E e l u u r i m i s e o r g a n i d.

Eeluurimise toimetamise õigus on ainult kohtuniku kvalifikatsiooni omavail ametisikuil. KKS § 74 järgi on eeluurimise organiks kohtu-uuri ja politsei kaasabil ja prokuratuuri järelvalvel.

Kohtu-uuri ja on üldnimetus ja ühtlasi ka peamine eeluurimist teostav organ nagu juurdlustel politsei. Peale kohtu-uuri ja tegelevad eeluurimisega veel tähtsamate- ja eriti tähtsate asjade kohtu-uuri ja ja erandlikult veel lisakohtunik ning kohtunikud.

Nagu nimetatud, on kohtu-uuri ja tähtsaim ja peamine organ eel- loetletust ja tema on kõigi kohtunikule omaste tunnustega. Kohtute seaduse alusel on temal õigus kohtuvõimu teostada ja ta võib isegi kohtunikuna ringkonnakohtu istungeist osa võtta.^{x)}

Tähtsamate asjade kohtu-uuri jaid on meil ainult üks - Tallinna ringkonnakohtu juures, kuid Kohtute seaduse alusel võib neid luua iga ringkonnakohtu juurde.^{xx)} Tema on sama kohtu-uuri ja nagu eel- kirjeldatud kohtu-uuri jagi, ainult tema tegevuspiirkonnaks on kogu vabariigi pindala ja temale on eeluurimise algamise ajendeiks ai- nult ringkonnakohtu- või Kohtukoja prokuröri ettepanek. Võib arvata, et seetõttu tema eeluurimisele kuuluvad ainult komplitseeritud sätteod.

Eriti tähtsate asjade kohtu-uuri ja kohta maksab kõik see, mis öeldud tähtsamate asjade kohtu-uuri ja kohta selle erandiga, et neid

x) Vaata Kohtute Seadus (RT 1938, 36, 321) §§ 1 ja 110

xx) Vaata sama seadustiku § 18.

xx) Vaata Kohtute seadustik § 19.

xxx) Vaata sama § 12.

võib olla ainult üks üle riigi ja neile eeluurimise algamise ajendeiks on ainult Kohtukoja prokuröri või Kohtuministri ettepanek. tuleb nimetada, et see organ on meil praegu ainult nimeliselt olemas KKS-u ja KS-u järgi, kuna ametkoht on riigiasutiste ametnike koosseisust kaotatud^{x)}

Lisakohtunik on ka kohtuniku kvalifikatsiooniga isik ja tema asendab jaoskonna kohtu-uurijat viimase äraolekul või puudumisel Riigikohtu presiidiumi määramisel.^{xx)}

Jaoskonnakohtunikud täidavad peale oma otseste ülesannete ka kohtu-uurija kohuseid, kui see neile ülesandeks tehtud Kohtuministri ettepanekul Riigikohtu Üldkogu poolt.^{xxx)} Nii on Saaremaa ja Hiiumaa jaoskonnakohtunikele pandud neile alluvas jaoskonnas ka kohtu-uurijate ülesannete täitmine.

Lõpuks olenevalt kohtunike, kohtu-uurijate ja prokuröride teenistusalste süütegude erijälitamiskorrast, toimetab eelloetletud isikute teenistusalste süütegude eeluurimist ainult kohtunik.

Nii KS § 908 alusel toimetab eeluurimist kohtunike ja kohtu-uurijate süütegudes Riigikohtu Üldkogu määramisel süüaluseid kõrgeimal ametastmel seisev kohtunik, kusjuures eriti tähtsate asjade kohtu-uurija on võrdne ringkonnakohtu liikmega (KS § 169). Riigikohtu- ja Kohtukoja prokuröri teenistusalaseid süütegusi uurib Riigikohtu määramisel riigikohtunik, kuna ülejäänud prokuratuuri esindajate süütegusi uurib Kohtukoja liige.

3. E e l u u r i m i s e a l g a m i s e a j e n d i d.

Eeluurimise algamise ajendeid on kehtivas KKS-us vähem

=====

x) Vaata "Riigiasutiste ametnike koosseisude seaduse muutmise seadus (RT 1938, 106, 918)

xx) Vaata Kohtute seadustik § 19.

xxx) Vaata sama § 12.

võrreldes endisega, kuna palju on üleviidud juurdluse algamisajendeisse.

Kohtu-uurijale eeluurimise seaduslikeks alustamise ajendeiks on:

- 1) politsei poolt esitatud juurdlus,
- 2) prokuratuuri esindaja ettepanek ja erandina Kohtukoja ettepanek
- 3) teiste kohtuvõimude poolt üleantud asjad,
- 4) kannatanu kaebus erasüüdistuse asjus,
- 5) ringkonnakohtu ettepanek ja
- 6) eeluurimisttoimetavale kohtunikule Riigikohtu ettepanek kohtunike, kohtu-uurijate ja prokuröride teenistusalaistes süütegudes.

Eeltoodud loend on purgiv ja teisi seaduslikke alustamise ajendeid ei ole. Siit on näha, et kohtu-uurijal puudub endal algatusvõime. Vaatleme neid ajendeid lähemalt.

Punktid 1, 2 ja 4 on kohtu-uurijale normaalsed alustamise ajendid, kuna ülejäänud tulevad erakorraliselt ette.

Politsei ringkonnakohtule alluvais asjus lõpuleviidud juurdlused esitab kohtu-uurijale. Politsei on kohustatud ka ükskõik mis staadiumis olevad juurdlused esitama kohtu-uurijale, kui prokuratuuri esindaja seda nõuab. Ka esitab politsei pooliku juurdluse oma algatusel kohtu-uurijale, kui on vaja juurdluse huvides ette võtta toiminguid, milleks politsei pole õigustatud, sellest aga enne prokuratuuri esindajale teatades.

Prokuratuuri esindaja ettepanek eeluurimise alustamise kohta käib ainult avalik- ja poolavaliksüüdistusasjade kohta. Prokuratuuri esindaja ettepanek on kohtu-uurijale obligatoorne, kuid prokuratuuri esindaja ei või nõuda eeluurimise algamist ilma küllaldase aluseta. Sellest järeldub, et prokuratuuri esindaja oma ettepanekus kohtu-uurijale peab näitama, millised andmed tal on süüteost, mille kohta ta eeluurimiseks ettepaneku teeb. Teeb ta aga üldlauselise ettepaneku eeluurimise alustamiseks ja kohtu-uurija leiab, et seaduslike takistuste tõttu ei saa eeluurimist alustada, siis teatab ta proku-

ratuuri esindajale oma kahtlustest eeluurimise takistuste kohta ja ootab ära viimase arvamuse. Kui prokuratuuri esindaja oma ettepanekut kordab, siis peab kohtu-uuriija eeluurimist algama, sest KKS § 103 põhjal on kohtu-uuriija kohustatud täitma prokuratuuri esindaja seaduslikke nõudeid süüteo uurimisse ja tõendite kogumisse puutuvais asjus. Ta märgib ainult ära, et need toimingud on ettevõetud prokuratuuriesindaja nõudel. Kautsjonist on vabast. See on ka arusaadav, sest kust hangib kohtu-uuriijagi neid andmeid, millede põhjal ta leiab, et eeluurimist ei saa alata, muidu, kui ta eeluurimist ei toimetata. Juurdluse esitamisel on tal selleks materjaliks juurdlusandmed, kuid prokuratuuri esindaja võib eeluurimiseks ettepaneku teha ka ilma eelnenud juurdluseta. valve korras.

Ringkonnakohtu Tähtsamate asjade kohtu-uuriijale on ringkonnakohtu või Kohtukoja prokuröri ja eriti tähtsate asjade kohtu-uuriijale Kohtukoja prokuröri või Kohtuministri ettepanek ainukesed seaduslikud eeluurimise algatamise ajendid ja teised prokuratuuri esindajad ei saa neile ettepanekuid teha. Eeluurimist toimetav kohtunik on kohustatud Kohtukoja ettepanek tuleb erandina siis ette, kui süüdistatav või kahjukannatanu kaebavad prokuratuuri esindaja tegevuse peale, ebaõige süüdistusakti või juurdluse seistamise või lõpetamise asjus. Kohtukoda neid kaebusi lahendades võib saata asja eeluurimisele või täiendavaks eeluurimiseks. mist mitmesuguste esilloetletud.

ajendi Teistelt kohtuvõimudelt üleantud asjade all tuleb mõista neid asju, mis on asiallumuselt alguses saanud vale käigu. Siin tuleb täpeamiselt arvesse jaoskonnakohtunikelt üleantud asjad, mis algul on saadetud neile otsustamiseks, kuid nemad asja kaaludes on leidnud, et asi allub ringkonnakohtule ja selleks on vaja eeluurimine. Kui kohtu-uuriija tunnistab asja endale alluvaks, siis alustab ta eeluurimist. Ei tunnistata ta aga asja endale alluvaks, siis ei alusta ta eeluurimist, vaid esitab asja lahendamiseks kas ringkonnakohtule või Kohtukojale, olenevalt kellega temal allumusvaidlus on tekkinud. Teistelt jaoskonna kohtu-uuriijailt saadud asjadega talitab ta ta

samuti, kuid sel juhul on tegemist kohtallumuse küsimusega.

Süüteoost kannatanu kaebus on ainuke ajend eeluurimise algamiseks erasuüdistus asjus. Süüteoost kannatanu võib oma kaebuse esitada ka prokuratuurile või politseile, kuid need mingit uurimist ei toimetata, vaid saadavad kaebuse otsekohe edasi kohtu-uurijale.

Erasuüdistus asjus tuleb võtta kautsjoni Kr.10.- suuruses, enne seda ei võta kohtu-uurija ühtki toimingut ette. Kautsjonist on vabastatud vaesuse õigusega isikud ja maksujõuetuks tunnistatud võlgnikud ning riigi- ja omavalitsuse asutised.

Ringkonnakohtu ettepanek tuleb ette eeluurimise algamise ajendina siis, kui eeluurimise toimingute peale esitavad kohtu-uurijate vastu kaebuse asjaosalised või prokurör järelvalve korras. Ringkonnakohus asja arutades võib eeluurimise toimetamise ülesandeks teha mõnele teisele kohtu-uurijale, kui see on vajalik erapooletuse, ühiskondliku korra või üldise rahu pärast.

Riigikohtu ettepanek tuleb arvesse ainult kohtunikele ja see kohtu-uurijaid ei puuduta. Eeluurimist toimetav kohtunik on kohustatud aga ka toimima eeluurimise eeskirjade järgi.

4. E e l u u r i m i s e m e n e t l u s .

Kohtu-uurija alustab eeluurimist mitmesuguste eelloetletud ajendite põhjal. Nagu ka eelpool käsitletud, on eeluurimise otstarb selgitada uuritavat süüteo asja niivõrd, et prokuratuur või kannatanu kaebuse korral Kohtukoda saaks otsustada, kas tuleb süüalune anda kohtu alla või kriminaaljälitamine lõpetada.

Politsei poolt esitatud lõpuleviidud juurdluste korral on kohtu-uurija töö lihtne ja kiire, kui juurdlus on täielik ja vormiliselt toimetatud. Kohtu-uurija ainult kontrollib juurdluse andmeid ja toiminguid, ja mis vormipäraselt toimetatud pole ta enam kohustatud kordama. Täieliku juurdluse korral kohtu-uurija koostab eeluurimise algamise määruse^x, kahtlusaluse vastutusele võtu määruse, kuulab ta

x) Tähtis moment argumise suhtes krs § 69 p. 2, mis aga vaeeldav.

süüaluseks üle ja üldse sooritab need toimingud, mida politsei pole õigustatud ette võtma.

Kui aga politsei juurdlus on puudulik või on kohtu-uurija saanud ettepaneku eeluurimist alustada ilma eelnenud juurdlusteta, siis on ta töö küllalt keeruline. Kohtu-uurija võim ja kohused on üksikasjaliselt reglementeeritud KKS-us, millise eeskirjad on ka politseile aluseks avanduse kestel. Et juurdlusel on need üksikasjalist käsitlemist leidnud, siis käsitleme siin ainult neid toiminguid ja neid õigusi ja kohuseid, mis politseil ei ole lubatud ette võtta.

Kohtu-uurija võib ka politsei poolt juurdlusel ettevõetud toiminguid muuta ja täiendada, kui ta leiab, et need pole õiged või või mitte küllaldased.

Eeluurimine peab olema kiire ja sellepärast peab kohtu-uurija õigeaegselt tarvitusele võtma abinõud tõenduste kogumiseks. Eriti peab ta olema kiire sääraste süüteo jälgede ja tunnuste avastamisega ja fikseerimisega, mis võivad hävida. Selleks peab ta vajaduse järgi töötama ka pühadel ja puhkepäevadel.

Kui kohtu-uurija ühe süüteo uurimisel avastab teise süüteo, millel seost ei ole eelmisega, siis ei saa ta ise eeluurimist alustada selle süüteo kohta, vaid säilitab süüteo andmed ja teatab sellest prokuratuuri esindajale.

Iga kohtu-uurija toimetab eeluurimist temale määratud jaoskonnas ja neis süütegudes, mis korda saadetud tema jaoskonnas või ka teadmata paigas kordasaadetud süütegudes, mis avastatud tema jaoskonnas. Viimasel juhul ta selgitab süüteo kordasaatmise koha, või viib eeluurimise lõpuni.

Territoriaalselt on Eesti Vabariigi pindala jaotatud nelja ringkonnakohtu ringkonda ja iga ringkonnakohtu juurde kuuluvad kohtu-uurijad, kellede vahel kohtu ringkond on jagatud jaoskondadeks.^{x)}

x) Vaata Kohtu-uurijate tööpiirkonnad. (RT 1938, 39, 364)

Süüteo uurimisel pole kohtu-uuriija seotud oma tööpiirkonnaga, vaid ta võib ka teiste ametivendade tööpiirkondadesse minna üksikuid toiminguid sooritama, kui ta leiab selle töö leidmiseks tarviliku olevat. Linnades, kuigi need on jaotatud kohtu-uuriijate jaoskondadeks, on ta otse kohustatud kõik eeluurimistoimingud ise sooritama tema uurida olevas asjas.

Tavaliselt lasevad kohtu-uuriijad väljaspool oma jaoskonda, väljaarvatud eelnimetatud erand, üksikuid eeluurimistoiminguid sooritada teistel ametivendadel. Neil juhtudel annab ta ülesande saajale kohtu-uuriijale ka küsimuste kava, mida on vaja ette võtta. Ülesannet täitev kohtu-uuriija aga ei ole seotud küsimuste kavaga, vaid ta võib ka teisi toiminguid ette võtta, mida ta töö leidmiseks vajalikuks peab.

Kohtu-uuriija võib ka üksikute andmete kogumise või isegi KKS §60 ettenähtud toimingute sooritamise politseile ülesandeks teha. Sel juhul ta peab aga koostama oma motiveeritud määruse ja näitama ära, miks ta ise ei saanud neid toiminguid ette võtta. Politseile ülesandele andmises peab kohtu-uuriija oma määruses näitama, et ülesandeks antud toimingu sooritamine ei kannata viivitust ja et ta ise kauge maa või mõne teise eeluurimise toimingu tõttu ei saa seda toimingut ette võtta. Ilma nende asioludeta ei või kohtu-uuriija politseile ülesandeks teha eeluurimistoiminguid ette võtta.

Kohtu-uuriija peab võimaldama prokuratuuri esindajal viibida iga eeluurimistoimingu juures ja näha kohapeal algtoimikut. Selleks peab ta ka kõigist alluvuse järgi üleantud asjust tema kätte prokuratuuri esindajale teatama. Prokuratuuri seaduslikke nõudeid süüteo uurimisse ja tõendite kogumisse puutuvais asjus on kohtu-uuriija kohustatud täitma. Kui mõne takistuse tõttu ei ole võimalik niisugust prokuratuuri nõuet täita, siis teatab kohtu-uuriija sellest prokuratuuri esindajale ja ootab viimaselt lahendust. Võimatute näiteks mitteloetavast kirjast ärakirja nõudmine, nõudmistega ei

võirprokuratuuri esindaja esineda, sest kohtu-uuri ja jätab need täitmata.

Oma ülesannete täitmisel omab kohtu-uuri ja küllaldaselt võimu. Tema seaduslikke nõudeid peavad eraisikud, politsei ja teised ametvõimud viivitamata täitma. Vastupanu leidmisel oma ülesannete täitmisel on kohtu-uuri ja õigustatud nõudma nii kodanlike kui ka sõjaväe võimude kaasabi.

5. S ü u a l u s e k u t s u m i n e j a ü l e k u u l a m i n e .
politsei abil. Kohtu-uuri ja võib ka ilma eelneva kutseta tarvitada

Kui nüüd juurdluse andmeist või eeluurimisest selgub, et kahtlustatava vastu on küllaldaselt süütõendeid, ja kui puuduvad kriminaal-jälitamise seaduslikud takistused, siis koostab kohtu-uuri ja süüaluse vastutusele võtmise määruse. Seda ei või ta teha kergel käel, vaid peab selle põhistama. Põhistamine on vajalik selleks, et see sunnib kohtu-uuri jat põhjalikult kaalutlema kõiki asiolusid, ja ka selleks, et süüalune näeb just vastutusele võtmise määrusest, milles teda süüdistatakse ja miks; määrus nagu aitab süüalusel asjas orienteeruda. Kui aga kohtu-uuri ja saab prokuratuurilt põhistatud ettepaneku kedagi süüalusena vastutusele võtta, siis pole ta enam kohustatud oma vastutuselevõtu määrust põhistama. Ainult ta märgib ära, et vastutusele võtmine toimus prokuratuuri ettepanekul.

Riigi- ja omavalitsusasutiste ametnike vastutusele võtmisel talitab kohtu-uuri ja samuti, nagu politsei nende vahistamisel, samuti üliõpilaste ja teiste õpilaste korral.

Vastutusele võtmise määrusele järgneb süüaluse ülekuulamine, milleks kohtu-uuri ja viimase oma juurde kutsub kas kutselehega või suuliselt. Viimast moodust võib ta siis tarvitada, kui süüalune viib kohal, kus eeluurimist toimetatakse. Kutseleht saadetakse vastavalt kohtukutsele KKS §§ 171, 172 korras. Kutsutavale määratakse vastavalt vastavalt kaugusele ja kohalike liiklenistingimusele ilmu-

x) Üleriigiline otsimine toimub meil Politseitalituse kaudu, kust

kohalikele politseiasutistele otsimiskirjad saadetakse.

mis näitab seda süütegu ja karistusmäär ja väljanõutava tunnuste kirjeldus, võimaluse korral isegi ta päevapilt. Eeltähendatud kirjavahetusele tuleb lisandada ka selle tõestatud tõlge prantsuse või muus keeles vastavalt Eesti ja sama riigi vahel sõlmitud Kurjategijate väljaandmise kohta sõlmitud lepingule.^{x)}

Kohtu-uuriija on kohustatud ilmunud või sundtooma abil toodud süüaluse viivitamata, hiljemalt aga 24 tunni jooksul, üle kuulama. Muul viisil kohtu-uuriija juurde saabunud süüaluse suhtes pole ta seotud selle eeskirjaga.

Kui ülekuulamine ei toimu esimesel juhul esimese 12 tunni jooksul peale süüaluse ilmumist või toomist, siis kohtu-uuriija peab viivituste põhjuste kohta protokollis koostama ja sellest süüalusele tema palvel ärakirja andma.

Enne ülekuulamist teeb kohtu-uuriija kindlaks, kas ilmunud süüalune on sama, kelle kohta eeluurimist toimetatakse ja kuulutab talle vastutusele võtmise määruse. Süüaluse ülekuulamine toimub üldjoontes samaselt tunnistajate ülekuulamisega, ainult mõningate erinevustega. Nii ei või kohtu-uuriija taodelda süütunnistust lubadustega, kavalusega, ähvardustega ega teiste sarnaste väljapressimisabinõudega. Ka ei saa sundida süüalust seletust andma, vaid keeldumise korral teeb kohtu-uuriija protokollis selle kohta märkuse ja selgitab tõe teiste seaduslike vahenditega. Süüalust ei või korduvalt üle kuulata kui selleks pole mõjuvaid põhjusi.

Kui süüaluse vanusest oleneb süüdivus või karistusmäär, siis süüaluse seletuse juurde tuleb nõuda perekonnaseisu tunnistus.

Relatiivselt süüdimatude 12-17 a. süüaluste kohta peab kohtu-uuriija igal juhul koguma andmeid, et võiks otsustada, kas süüalune oma teo iseloomust aru sai või võis juhtida oma tegu. Sealjuures tuleb

x) Seadusena, mille järgi väljanõudmine lubatud, on mõeldud Eesti ja teiste riigete vahel sõlmitud "Kurjategijate väljaandmise lepinguid", milliseid on umbes 20. Tuleb silmas pidada ka KKS § 981-1002 sätteid.

kohtu-uurijal täpselt selgitada, kuivõrd alaealine süüalune on vaim-
liselt ja kõlbliselt arenenud ja kui võrd ta oli teadlik teo süü-
tegelikkuses ning millised põhjused kallutasid teda süütegu korda
saatma. See pole küll enam eeluurimise otsene otstarb, (kohtualla and.)
kuid neid andmeid vajab kohus otsuse tegemisel ja lõppmenetlusel on
neid raske hankida. Süüaluse vanuse kindlaks tegemisel, kui pole või-
malik kirjalikku tunnistust selle kohta saada, toimetab kohtu-uuri-
ja süüaluse kohtuarstlikku vaatlust.

Kohtu-uuri-ja ei piirdu üksi süüaluse enese seletustega selle
elukäigu kohta, vaid peab andmeid koguma ka ise eriti, mis puutub
süüaluse vanemate, perekonna, pärivuse, kasvatuse, hariduse, töö, ühis-
kondliku elu, õiguslike vaadete ja paljude muude asiolude kohta,
mis võivad olla kohtule abiks õige karistuse määra valikul. Samuti
ka andmeid eelkaristuste kohta, eriti nende kohta, mis mõjutavad
Kriminaalseadustiku sõnaselge väljenduse järgi karistuse suu-
rust. (retsidiiv).

Süüaluse ülekuulamisele võib järgneda tõkendi määramine.
Tõkendi määramiseks obligatoorseid ajendeid ei ole ja selle määrab
kohtu-uuri-ja omal suval, silmaspidades eeluurimise ja tööleidmise
huvisi.

Kui üks kohtu-uuri-ja laseb süüaluse ülekuulata teise kohtu-
uuri-ja poolt, siis määrab ta ka ära, milline tõkend tuleb süüaluse
vastu tarvitusele võtta. Ülesandetäitja kohtu-uuri-ja aga ei ole pii-
ratud nõutud tõkendiga, vaid avastanud asiolusi arvestades võib ta
määrata nii raskema kui ka kergema tõkendi nõutust.

Kohtu-uuri-ja võib kasutada süüaluse vastu viit liiki
tõkendeid. Need oleks: 1) allkiri, et süüalune oma elukohast ei lahku,
2) käendus, 3) kautsjon, 4) vahistamine ja 5) 12-17 a. süüaluste
suhtes vastutusliku valve alla andmist, või kinnipidamist parandus-
asutises.

Üleastumistes võib tarvitada ainult allkirja ja alles selle

rikkumise korral süüaluse poolt käendust või kautsjoni.

Käendus seisab enese peale kindlas summas rahalise vastutuse võtmises juhaks, kui süüalune kohtu või eeluurimise eest kõrvale hoiab. Seda võivad esitada iga varandusega usaldusväärne isik.

Kautsjon on kindlaks määratud rahasumma, mida süüalune ise või kolmandad isikud süüaluse eest maksavad kohtu deposiiti. Kuni kautsjoni või käenduse esitamiseni võetakse süüalune vahialla. Käenduse- või kautsjonimäärusest antakse nende esitajaile nende sellekohasel palvel arakiri. Käendajalt võetakse tema kohustusele allkiri.

Vahistamise suhtes tuleb vahistamise määrus vahistatavale 24 tunni jooksul allkirja vastu kuulutada.

Alaealiste 12-17 a. süüaluste suhtes võib tarvitada ainult kas vastutusliku valve alla andmist või paigutamist parandusasutisse. Vastutusliku valve alla antakse kas vanemaile või süüaluse eest hoolitsevaile isikuile, kes allkirjaga kohustavad kohtuvõimude nõudel süüalust nende juurde toimetama. Vastutusliku valve alla võtmine peab olema vabatahtlik ja kohtu-uuri ja kellelegi seda peale sundida ei saa.

Tõkendi tarvitusele võtu kohta teeb kohtu-uuri ja määruse, kus märgib: määruse koostamise aja, süüaluse nime ja perekohnanime, süüteo kirjelduse ja tõkendi liigi ning selle tarvitusele võtmise alused. Viimane nõue tähendab seda, et tõkendi määramist peab põhistama. Tõkendi määramine sünnib kohtu-uuri ja suva järgi ja sellepärast peab tõkendi määrus sisaldama KKS § 212 loendatud tõkendi aluseid ja asiolusi, milledest võib nende eelnimetatud aluste olemist järeldada. Need on ühised juurdluses käsitletud vahistamise eeldustega tõkestamise otstarbel.

Igast tõkendi määramisest ja selle muutmisest peab kohtu-uuri ja prokuratuuri esindajale teatama. Prokuratuuri esindaja võib ka ise ettepaneku teha kohtu-uuri ja tõkendi määramiseks või muut-

miseks. Prokuratuuri esindaja niisugune ettepanek tõkendi asjus, mis on kergem süüalusele, on kohtu-uurijale kohuslik, aga vastu pidise ettepaneku puhul ei ole kohtu-uurija kohustatud seda ettepanekut täitma, kui ta ei leia selle tarviliku olevat. Sel korral teeb ta esitise ringkonna-kohtule nende lahkumineku lahendamiseks. Kui kohtu-uurija ei ole süüaluse vastu tõkendit tarvitusele võtnud, siis tuletab ta süüalusele meelde, et see on kohustatud oma alalise elukoha muutmisest teatama viivitamata temale, samuti ka ajutisest lahkumisest oma alalisest elukohast, kui äraolek kestab üle ühe nädala.

6. Muudatuste toiminguks ütle on uurimiseks. vabastab ta trahvitu trahvi maksimisest.

Tunnistajate ülekuulamised, ekspertide küsitlused, vaatlused ja läbivaatused, läbiotsimised ja väljavõtmised ja asitõendite kogumine ja fikseerimine toimub kohtu-uurija läbi samaselt, nagu eelpooli juurdluse osas täielikult käsitletud. Siinkohal käsitleme ainult neid erandeid, mida politsei pole nõustunud ette võtma. Kohtu-uurija kuulab tunnistajad üle kohas, kus ta toimetab eeluurimist. Selleks kutsub ta ka tunnistajad ja eksperdid sinna ülekuulamisele ja arvamuste avaldamiseks. Kui palju tunnistajaid, kes kõik elavad ühes kohas, on vaja ülekuulata, siis peab kohtu-uurija nende elukohta minema neid üle kuulama. Muidu tavaliselt ikka kutsub kohtu-uurija nad oma juurde. Kutsumine toimub samal viisil ja korras nagu süüaluse kutsuminegi, (KKS §§170-176, 186, 187) ainult alla ohvitseri auastme sõjaväelasi tuleb kutsuda nende otsese ülema kaudu ja eksterritoriaalsust omavaid isikuid kutsutakse Välisministeeriumi kaudu. Tunnistajaile määratakse võimalust mööda sobivam aeg, mil nad vabad on kutsetegevusest. Tunnistajad on kohustatud kutse peale ilmuma. Ilmumata võivad nad jääda ainult KKS § 180 loetletud põhjusil. Eeltähendatud §-is kriminaalasja eeluurimisel nõutud kohuste täitmata jätmise eest.

loetletud põhjusile sõjaväelaste suhtes tuleb veel lisaks veel ülemuse tunnistus, et tunnistaja ei saanud teenistuskohuste tõttu ilmuda.

Kui tunnistaja ei ole määratud ajaks ilmunud ega esitanud ka tõendeid seaduslike põhjuste kohta mitteilmumiseks, siis trahvib kohtu-uuriija tunnistajat oma määrusega kuni 50.- kroonini ja kordab kutset. Jäeb tunnistaja ka teistkordselt ilmunata ilma seaduslikke põhjusi ette toomata, siis laseb kohtu-uuriija ta tuua sundtooma abil. Tunnistajate suhtes on sundtooma kord samane süüaluse sundtoomaga.

Tunnistaja, keda trahvitud mitteilmumise tõttu, võib ka kahe nädala jooksul peale trahvi määruse kuulutamist esitada seaduslikke tõendeid oma mitteilmumise kohta. Leiab kohtu-uuriija nad rahuldavaina, siis vabastab ta trahvitu trahvi maksmisest.

Kutses peale ilmunud tunnistaja on kohtu-uuriija kohustatud viivitamata üle kuulama. Kui aga mõne takistuse tõttu ei ole võimalik tunnistajat 12 tunni jooksul üle kuulata, siis talitab kohtu-uuriija vastavalt süüaluse ülekuulamise viivitusele (KKS § 239)

Tunnistajad on kohustatud ilma mõjuva põhjuseta kõigile kohtu-uuriija küsimustele vastama, mis puudutavad süüteo asja. Samuti on kohustatud manukad ja asjatundjad oma kohut täitma, mida kohtu-uuriija neilt nõuab. Keeldumisele võib järgneda kriminaalkaristus^{x)}

Vaatluse juurde kutsutud manukaid ja asjatunjaid nende mitteilmumisel kohtu-uuriija trahvib samadel alustel ja korras, nagu tunnistajaidgi. Nende kohta sundtooma ei ole ette nähtud, kuna nad on asendatavad.

Kohtu-uuriija võib naisisiku kaetud kehaosi vastu selle tahtmist läbivaadata lasta, kui säärane naisisik on võetud juba süüalusena vastutusele või on ta kannatanuks poolavaliksüüdistus asjus.

Kohtu-uurijal on ka õigus posti-telefoni-telegraafi saladusse tungida, kuid ainult selle isiku asjus, kes on tema poolt süüalusena

x) KrS § 155 järgi karistatakse nimetatud isikuid ainult kohtus ja kriminaalasja eeluurimisel nõutud kohuste täitmata jätmise eest.

vastutusele võetud. Posti- või telegraafilise kirjavahetuse kinnipidamiseks teeb kohtu-uuri- ja vastava korralduse nende asutiste ülemale. Ta võib ka ise asutiste ülemate juuresolekul vaadata läbi, süllealuse postilt saadavat ja sinna minevat kirjavahetust.

Kui eeluurimisel selgub asiolusi, mis lasevad oletada, et süllealune on süüteo sooritanud KRS § 39 L.1 kirjeldatud seisukorras või langenud säärasesse seisukorda pärast süüteo sooritamist, siis toimetab kohtu-uuri- ja süllealuse vaimlise seisukorra uurimist arsti kaudu. Võimaluse korral peab ta kutsuma selleks vaimuhaigete arsti.

Rippumata arsti arvamusest, kogub kohtu-uuri- ja võimalust mööda ka teisi andmeid, mis võiksid kaasa aidata süllealuse vaimlise seisukorra selgitamiseks. Süllealusele peab kohtu-uuri- ja tema palvel andma tasuta ärakirju üksikuist protokollist ja määrusist.

7. Asjaosaliste õigused eeluurimisel.

Eeluurimisel selguvad juba rohkem kohtulikult lõppmenetlusel esinevad pooled ja siis omavad ka nad mõningaid õigusi. Asjaosalisist tuleb arvesse: erasüüdistaja, Hageja-kahjukannatanu ja süllealune. Nii on eeluurimise kestel hageja vahenditult, erasüüdistaja ka voliniku kaudu õigustatud ülesandma tunnistajaid, nõudma eneste kulul ärakirju kõigist eeluurimise protokollist ja määrusist, vähibima kohtu-uuri- ja loal eeluurimise toimingute juures ja esitama süllealusele ja tunnistajaile küsimusi. Viimane õigus oleneb kohtu-uuri- ja loast ja ta võib selle keelata, kui leiab, et see mõjub kahjustavalt edaspidisele eeluurimise-käigule. Hagejal on siis need õigused, kui ta on kahjutasunõudega esinenud. Hageja võib nõuda ka oma nõude kindlustamist ja kui kohtu-uuri- ja leiab selle põhjendatud olema, siis saadab ta sellekohase esildise ringkonnakohtule lahendamiseks. Omal tal seda võimu ei ole. Erasüüdistaja võib asja paluda ära lõpetada ja kohtu-uuri- ja on otse kohustatud erakaebuste korral kõigepealt välja- ja kutsuma kaebaja ja kaebealuse lepituse sobitamiseks. Ainult selle nurjumisel annab ta asjale seadusliku käigu. juhul, kui ei leia alust

Ka süüalusel on õigusi. Kohtu-uuriija peab isegi süüalusele selgitama ta õigusi ja olema temale kõigiti abiks kaitsvate tõendite hankimisel. Süüalune võib viibida ka kõigi eeluurimise toimingute juures, kuid vabaduses viibivat süüalust ei ole kohtu-uuriija kohustatud ootama ilmumiseks. Vahistatud süüaluse võib kohtu-uuriija kutsuda toimingute juurde, kuid kohustatud ta ei ole.

Kohtu-uuriija on kohustatud hiljem nii-kui-nii süüalusele eeluurimistoimikut ettenäitama ja siis on süüalune õigustatud tema kahjuks esitatud seletusi ja tõendeid ümber lükkama ja selle kohta tõendeid esitama. Ka võib ta nõuda tunnistajaile täiendavate küsimuste esitamist, mida kohtu-uuriija on ka kohustatud täitma, kui ta leiab süüaluse nõude olulise olevat. Süüalusele peab kohtu-uuriija tema palvel andma tasuta ärakirju üksikuist protokollist ja määrusist.

Kohtu-uuriija peab lubama vahistatud süüalusel tema poolt valitud kaitsjaga nõu pidada tema süüteo, isiklikes, perekondlikes ja varalises asjus. Enne seda peab aga süüalune olema kohtu-uuriija poolt süüaluse-na ülekuulatud. Nõupidamine võib toimuda kohtu-uuriija suval tema, või vangivalvuri juuresolekul, või ka kellegi juuresolekuta.

Asjaosalised võivad kohtu-uuriijat taandada üldistel kohtunike taandamise põhjustel, missettenähtud KKS § 393.

Kohtu-uuriija seaduslikke taandumispõhjusti teades on kohustatud ise taanduma, millest teatab ringkonnakohtule. Ise taandumisel toimetab ta ainult hädavajalikke toiminguid, kuid poolte taandamisel ei katkesta ta eeluurimist, vaid saadab taandi lahendamiseks ringkonnakohtule.

7. E e l u u r i m i s e s e i s t a m i n e j a l õ p e t a m i n e .

Kui eeluurimisega on selgitatud süütegu, kuid ei läinud korda avastada süütegijat või ei läinud teda kätte saada (väljanõudm.) siis kohtu-uuriija koostab selle kohta määruse ja saadab toimiku prokuratuuri esindajale. Samuti talitab ta juhul, kui ei leia alust

eeluurimise jätkamiseks puudub alus kas süüteo tunnuste puudumisel või eeluurimise algamise või jätkamise seaduslike takistuste olemasolul, või on süüteoendid niivõrd puudulikud, et nende põhjal ei saa süüalust kohtu alla anda.

Erasüüdistusajal sel korral aga lõpetab ta ise eeluurimise. Erasüüdistusajal lõpetab ta ka siis toimetuse, kui ta on kutsunud pooled välja leppimiseks ja erasüüdistaja ei ilmunud ega esitanud ka seaduslike mitteilmumise põhjusi. Kui kohtu-uurijale eeluurimisel selgub, et eeluurimisel olev süüteoasi ei allu temale, siis saadab ta asja edasi alluvuse järgi ja teatab sellest prokuratuuri esindajale.

8. Eeluurimise sulgemine.

Eeluurimise sulgemine tähendab selle lõpule viimist. Eeluurimine on lõpule viidud siis, kui on avastatud süütegu, süüdlane ja on fikseeritud need tõendid, mis tarvilikud otsustamiseks, et süüalune tuleb anda kohtu alla. Enne eeluurimise sulgemist näitab kohtu-uurija süüalusele eeluurimise toimiku ette, kui süüalune seda soovib, ja küsib süüalusest, kas ta ei soovi eeluurimist enda kaitseks millegagi täiendada. Eeluurimise lõpetamisest 12-17 a. süüaluse korral peab kohtu-uurija sellest ja süüaluse vanemaile või faktilistele hooldajaile teatama. Viimastel on õigus 7. päeva jooksul nõuda eeluurimistoimiku ettenäitamist ja selle täiendamist süüaluse kasuks.

Kui süüaluse või viimati nimetatud isikute poolt esitatakse uusi asiolusi, siis on kohtu-uurija kohustatud kontrollima ainult neid asiolusi, mis võiks kuidagi mõjutada asja otsustamist. Selle asja otsustamise all ei tule mõista asja otsustamist lõppmenetlusel kohtus, vaid ainult kohtualla andmise küsimuse otsustamist. See järeldeb KKS § 73, sest eeluurimine on

x) Vaata KS § 32, sest see tuleb siin rakendusele.

vajalik ainult kohtu alla andmiseks.

Kui kohtu-uuriija ei rahulda süüaluse palvet, siis peab ta koostama määruse, kus näitab need põhjendused, miks ta ei pidanud vajalikuks süüaluse palvet täita.

Kui kohtu-uuriija on oma arvates teinud kõik, mis eeluurimisel vajalik ja talle selgub, et eeluurimisel avastatud süüalune tuleb kohtu kätte anda siis suleb ta toimiku, teatab sellest asjaosalistele ja nõõrib eeluurimistoimiku, kuhu enne kõik paberid kronoloogilises järjekorras sisse õmmeldud, ja varustab oma pitseriga.

Erasüüdistus asjus saadab ta toimiku ote ringkonnakohtule, kuid muis asjus saadab selle ringkonnakohtu prokurörile.

9. Kaebused eeluurimise toimingute peale.

Asjaosalised võivad iga eeluurimise toimingute peale esitada kaebusi, kui nad leiavad sellega oma õigusi või huve rikutud olevat. Tunnistajad, manukad, asjatundjad, käendajad, kautsjoniesitajad ja teised isikud võivad kevata ainult neis asjus, mis vahenditult riivavad nende huve. Süüalune ja hageja peavad kaebusi esitama isiklikult, kuid erasüüdistaja võib ka voliniku kaudu.

Kaebused esitatakse kohtu-uuriijale, kelle tegevuse vastu kaevatakse, kui tulevad adresseerida selle ringkonnakohtule, mille alla kuulub eeltähendatud kohtu-uuriija.

Kaebusi võib esitada ka suuliselt kohtu-uuriija juures, kes on kohustatud sellel juhul kaebuse protokolleerima. Kaebused tulevad esitada enne asja jõudmist kohtusse, sest asja kohtus olles ei või kohus seda enam kohtu-uuriijale tagasi saata, sest sellega ta rikuks protsessi korda.^{x)} Muis asjus võib saata enne ja pärast seda.

Kaebajale peab kohtu-uuriija selle nõudmisel kaebuse vastu võtmise kohta allkirja andma.

Kohtu-uuriija lisandab kaebusele oma seletuse ja on kohustatud

x) Vaata KKS § 32, sest see tuleb siin rakendusele.

kaebuse kolme päeva jooksul edasi saatma.

Kaebused aga, mis puudutavad vahiaall pidamist, on kohtu-
uurija kohustatud ühe päeva jooksul edasi saatma.

Kui kohtu-urija on oma arvates teinud kõik, mis eelnurimisel

vajalik ja talie selgub, et eelnurimisel vastatud süüalane tuleb

kohtu kätte anda siis sulle ta toomiku, teatib sellest asjaosalistele

ja määrab eelnurimistoomiku, kuhu enne kõik päberid kronoloogilises

järjekorras sisse õmmeldub, ja varustab oma pitseriaga.

Erastõdistusajus seab ta toomiku ote ringkonnakohtule,

kuid mis ajus seab selle ringkonnakohtu prokurörile.

9. Kaebused eelnurimise toimingu te

peale.

Asjaosalised võivad iga eelnurimise toimingu peale esitada

kaebusi, kui nad leiavad sellega oma õigusi või huvet rikkunud olevat.

Toimistajad, mannikad, asjatundjad, kaendajad, kantslionistajad ja

teised isikud võivad kehvata ainult neis ajus, mis vahenditult riva-

vad nende huve. Süüalane ja hageja peavad kaebusi esitama isikli-

kuul, kuid erastõdistajad võib ka voliniku kaudu.

Kaebused esitatakse kohtu-urijale, kelle tegevuse vastu kaev-

takse, kui tulevad aadresserida selle ringkonnakohtule, mille alla

kuulub eeltõendatud kohtu-urija.

Kaebusi võib esitada ka suuliselt kohtu-urija juures, kes on

kohustatud sellel juhul kaebuse protokollleerima. Kaebused tulevad

esitada enne aja jõudmist kohtusse, sest aja kohtus olla ei või

kohus seda enam kohtu-urijale tagasi saata, sest sellest ta rikkus

protsessi korra. (Mida ajus võib saata enne ja pärast seda.

Kaebajale peab kohtu-urija selle nõudmisel kaebuse vastu võtmise

kohta alikirja andma.

Kohtu-urija lisandab kaebusele oma seletuse ja on kohustatud

x) Vasta KKS § 32, sest see tuleb ain rakendusole.